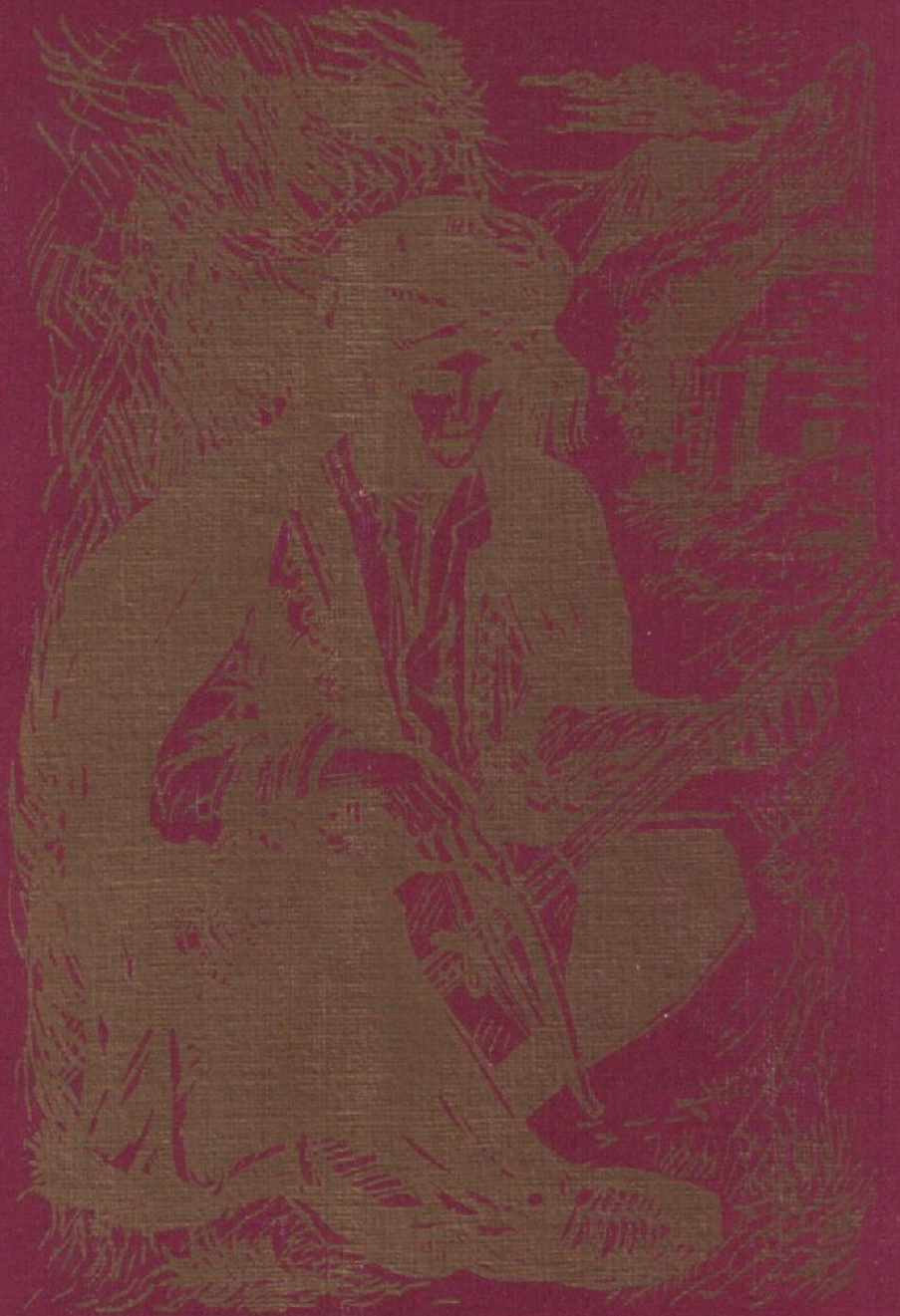

ЈЕЛЕНА

ЂОРЂИЈЕ КОПРИВИЦА

НАРОДНО ДЕЛО

SKENIRAO
DRAGAN

ЈЕЛЕНА

ЂОРЂИЈЕ ЂОКО КОПРИВИЦА

САДРЖАЈ

РЕЧ УНАПРЕД

ЈЕЛЕНА

БОКЕЉЕВ САН

ЋЕТКО ПЕЈОВ ЕРАКОВИЋ

НА ЛОВЋЕН МЕ БРАЋО САХРАНИТЕ

ОГЊЕН У ФОЧИ

САБЉО МОЈА, ТИ МИ КРВНИК БИЛА

ЗИДАЊЕ ЉУБОСТИЊЕ

ПОГИБИЈА ПОПА МИЛА ЈОВОВИЋА

СУЋЕЊЕ СЕРДАРУ ШЋЕПАНУ РАДОЈЕВИЋУ

ОДЛАЗАК У СВЕТУ ГОРУ

СЕСТРО ВИЛО С РОМАНИЈЕ

ЗАПЈЕВАЋУ А ИМАМ И КОМЕ

ПОГИБИЈА МУРАТА БОРЧАКА

УРОШ И МРЊАВЧЕВИЋИ

ПОГИБИЈА ЈАФЕР-БЕГА ЧЕНГИЋА

НЕБЕСНА ЛЕТУРГИЈА

СЕСТРА БРАТА НА ВЕЧЕРУ ЗВАЛА

РЕЦЕНЗИЈЕ

ГАЛЕРИЈА ГУСАЛА

Ћ. Ћ. КОПРИВИЦЕ О СЕБИ

НАСЛОВНИЦЕ КАСЕТА Ћ. Ћ. КОПРИВИЦЕ

РЕЧ УНАПРЕД

Гусле, народни гудачки инструмент направљен од јаворовог („гусле јаворове“), храстовог или другог дрвета - које у Србији, Црној Гори, Херцеговини и Крајини имају једну, а Републици Српској више струна преко којих се превлачи гудалом одиграле су велику улогу у нашој народној поезији. Певач народних епских песама уз пратњу гусала - понекад и творац народних песама - познат је код нас, а и код других словенских народа (нпр. Чеха), од давнина. У време Стевана Првовенчаног гуслари се помињу као српски рапсоди на дворовима пољских краљева. За Стевана Првовенчаног каже Теодосије (13 в.) да је „за столом развеселавао гуслама као што је обичај самодржаца“. Назив инструмента помиње се на нашем језику у једном документу из дубровачког архива (1547), писаном на италијанском језику, где је описан слепи гуслар и гуслање у Дубровнику.

Током 19. века код нас је преовладао у књижевности и говору облик гуслар. У Караџићевим *Рјечнику* из 1818 године унесене су речи: гуслање, гуслати, гусле - али се дуго чуло и гуслач. Народна епска песма најчешће се пева уз гусле па је гуслар исто што и певач, то јест стваралац и преносилац народних песама, првенствено епских. Реч гуслар, сагледана у равни етимологије, често се доводи у везу са речима: аед, бард, певач и рапсод. Међутим за разлику од каснијих рапсода (у античкој Грчкој у до хомеровском периоду, певач - луталица који уз пратњу лире рецитује песме, нарочито епске и то у првом реду Хомерову *Илијаду* и *Одисеју*, аед, као и наш гуслар, сам саставља песме и пева их пред различитим групама слушалаца, у првом реду на дворовима великаша. У рано келтско доба бард је био професионални песник или певач који је комбиновао певање, генеалогiju и знање о обичајима и законском праву, коме су због његовог очаравајућег певања придаване надљудске моћи.

У Вуково време певача гуслара било је „по ратним становима српских војвода Карађорђева времена, по коначима нахијских кнезова Молошева времена“. Вук Караџић пише да је почетком прошлог века било много гуслара јужно од Саве и Дунава, нарочито у планинским пределима. То су били најчешће средовечни људи већином учесници у бојевима и људи који су доста путовали. Од давнина је познат гуслар слепац који се певањем прехрањује. Он пева углавном о празницима, саборима или пратећи војску у ратовима.

Вук Караџић помиње *предкућнице*, што се певају пред кућама, и *клањалице* где молбу прати клањање. Састављене су од делова који се најчешће понављају од песме до песме. Слепи песник - гуслар опевао је своју трагичну судбину и страдање. Оваквих певача било је и у крајевима преко Саве и Дунава, а међу њима су познате и слепе жене гуслари. Најчувенији и најбољи певачи гуслари, од којих је бележио Вук Караџић били су: Филип Вишњић, Тешан Подруговић, Старац Милија, Старац Рашко, Стојан Хајдук, Ђуро Милутиновић Црногорац и жене: Живана, Јеца и Степанија.

Гуслари су стварали и преносили нашу епску традицију, а има доказа да су у прошлости професионални гуслари учили певати и гудети. Филип Вишњић постао је симбол народног песника, синоним устаничке епске поезије првог српског устанка. Високим квалитетом изворне поезије и снажном епском уобразиљом, Вишњић је трајно, историјски и поетски, обележио једно време, побуњенички и слободарски дух народа. Он је, уосталом, испевао једну од најлепших српских народних песама *Почетак буне против дахија*.

Ђорђије Копривица, народни певач и гуслар најмлађе генерације, на најбољи могући начин, наставља и преноси ову напред речену епску традицију гусала, коју су у Црној Гори, одакле је он родом, проносили највећи гуслари новијег доба: Петар Перуновић и Танасије Вучић. Вук Караџић вели за Тешана Подруговића да је: „врло лијепо знао ударати у гусле, али пјевати није знао, него је пјесме казивао као из књиге“. За Ђорђија Копривицу, напротив, можемо рећи да је не само одличан гуслар и певач већ, исто тако, добар песник који је одгојен на епском десетерцу. Он јако добро познаје рецитатив гусала, при чему лепо проналази епску ширину и одговарајући распоред речи у стиху.

Јер, права народна песма уграђује у себе и свога песника; он је њен саставни део. Код Копривице се сливају песма, догађај о коме се пева и личност песника, и, што је још важније, он налази језички израз који се потпуно слива са музиком.

Кад је о његовој народној епској поезији реч, сазданој на непосредном утицају црногорске народне песме и лепом познавању стила и духа Његошевог стваралаштва, ваља приметити да он пази на строго ритмички ред речи у десетерцу, имајући на уму да у стиху од десет слогова постоји цезура (одмор) после четвртог слога, али у његовиј поезији има и римованих десетераца, трохејских стихова, дактилских облика, инверзије и томе слично. Али још нешто веома битно, са становишта реактуализације овакве врсте стваралаштва краси Копривичину поезију: његова комуникација са „духом времена“, дар за ослушкивање историје и традиције, препознавање у њима, као у некаквом двоструком огледалу, личних и колективних судбина које се преламају у непрестаном животном дешавању. Јер теме о којима Копривица пева актуелне су и данас: мајка понекад жртвује сина, кукавица побеђује јунака, човек сања о

лепшем животу, девојка се удаје мимо своје воље за онога кога не воли... Притом Копривица, крећући се по дубоком спектру емоција, саосећа са патњама својих јунака и њихове трагедије лично доживљава.

Све у свему, реч је о гуслару и песнику од кога тек треба очекивати да ову врсту запостављеног стваралаштва подигне на још виши ниво и, што је важније, допринесе његовој обнови, то јест ревитализацији народне епске песме и гусала као њеног саставног дела.

Томислав Гаврић

ЈЕЛЕНА

Под Ловћеном на Цетиње
Скупили се слободари,
Црногорски витезови
Све војводе и сердари.

На дворове Петровића
Веселе се вино пију,
Пред Биљардом коло игра
Барјаци се гордо вију.

Манастирска звона јече
Ка у она доба стара,
Кад челници бјеху дошли
На вечеру код Лазара.

Грме танки џефердари
Звече токе на прсима,
Књаз Никола пехар диже
И наздрави јунацима.

Здраво моји соколови
И у добру и невољи,
Од Ловћена до Карпата
Од вас нико нема бољи.

Данас сам вас окупио
Да вам кажем ново што је,
Ја сам ћерку своју дао
Викторију од Савоје.

Будући је владар Рима
Изпросио руку њену,
И долази са сватима
На Цетиње за Јелену.

Великога пријатеља
С њим ће Црна Гора стећи,
Јелена ће бит краљица
Наздравимо њеној срећи.

Одједном се све утиша
Коло стаде - пјесма преста,
А ниједан од војвода
Не диже се са вог мјеста.

Та бесједа Николина
Непријатан тајац створи,
Док му Баћо Мићуновић
На здравицу одговори.

То што чиниш добро није
Црногорски господаре,
Знаш ли да је Петар Први
Заклињао наше старе.

Са Христовим часним крстом
И са славом Немањића,
А ти хоћеш да Латину
Даш одиву Петровића.

☞

Зар принцеза црногорска
Да мијења вјеру стару,
То на добро изаћ неће
Кунем ти се господару.

Јес мала је Црна Гора
Ма јунаштво њено није,
За често, славу и слободу
Ђе се више крви лије.

Има у њој ти знаш књаже
И јунака и кућића,
Зар достојан неки није
Бит зет куће Петровића.

Окрени се и погледај
Види коло пре Биљарду,
Сваки од тих момака би
За цареву ваља гарду.

Зар нијесу прави примјер
Племенитог људског соја,
Ја толико господаре
И нек живи ћерка твоја.

Књаз га гледа са осмјехом
Па му онда благо рече,
Мичуновић оштро зори
Као сабља кад сијече.

Но се с брда даље види
Него кад си под њим доље,
Тако и ја браћо моја
Од вас свију видим боље.

Ја с престола мога видим
Сву Европу - читав свијет,
А знам да сам смртан човјек
И да једном морам мријет.

Па се трудим да ослонац
Црна Гора свуда има,
И Јелену зато дадох
Наследнику круне Рима.

Па се диже иза софре
У одаје своје пође,
И нареди нека одмах
Јелена ми ћерка дође.

А кад горска вила бану
Пред вратима оца свога,
Тешки уздах књаз Никола
Уздржати није мога.

Виђе ћерку уплакану
Па дијете своје жали,
Као девет Петровића
За слободу што су пали.

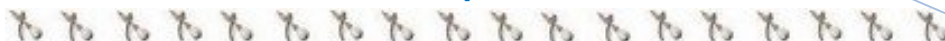
Поред њега смјерно сједе
Црногорка поносита,
Сагну главу и чекаше
Шта ће отац да је пита.

Милује је књаз по коси
И брише јој сузе с лица,
Ти знаш Јело да ви вазда
Била моја миљеница.

Хајде реци зашто плачеш
То принцези не пристоји,
Зар да данас сузе лијеш
Ђе долазе свати твоји.

А Јелена диже главу
Низ рамена коса паде,
Боже један да ли икад
Од ње љепшу жену даде.

Несрећна сам оче мили
Зашто да ти више кријем,
Када тугу бол и сузе
Затајити не умијем.

Ја знам да ћу бит краљица
Силне моћне Италије,
Ал с том круном знади оче
Твоја ћерка срећна није.

Узалуд ми златна круна
И палате и дворови,
Ловћену ме срце вуче
Ђе се вију соколови.

Том олтару српске славе
Ђе гробница стрица Рада,
Који вјечну стражу држи
Изнад овог славног града.

И још нешто нећу крити
Испред тебе мога оца,
Ја не могу заборавит
Једног младог Црногорца.

Перјаник је твоје гарде
Ал му нећу рећи име,
И у ватру и у воду
Ја бих оче пошла с њиме.

Но знам да је ријеч дата
Да ћу другом жена бити,
Зато морам љубав своју
На дно срца сахранити.

Још те само једно молим
Тебе мога родитеља,
То је оче на растанку
Твојее ћерке задња жеља.

Нек ме твоја гарда прати
Тај ће момак бити с њоме,
Тако ће ми бити лакше
Отић новом дому моме.

Пносим се с тобом Јело
Књаз Никола рече шћери,
Поштовачу твоју жељу
Само пратњу одабери.

Октобар је мјесец био
И мраз први гору стеже,
А у граду под Ловћеном
Сва се Црна Гора слеже.

Са Цетињског манастира
Зајечаше звона стара,
Веселје је удаје се
Ђерка књаза господара.

Црмнички се оро игра
На платову пред Биљардом,
Латински су гости стигли
И принц Виктор с личном гардом.

Све биране Црногорце,
Све јунаке и војводе,
Књаз је сио за трпезу
До сватова и господе.

Сви гледају с поштовањем
Црногорског господара,
Отидите за Јелену
Књаз Данилу проговара.

А када су браћа сестру
Пред бијели двор извела,
Јели жена ил је вила
С Дурмитора долећела.

Гордо гази Црногорка
На њој златно рухо блиста,
На прси јој ланац с крстом
Православни симбол Христа.

Љепоти се њеној диве
И свадбари и сватови,
Сва господа Талијанска
И цетињски витезови.

А невјеста Викторова
Данилову руку стеже,
За браћу је и род цио
Неизмјерна љубав веже.

Кад принцеза Црногорска
Пред својијем оцем стаде,
Пољуби је књаз Никола
И благослов ћерки даде.

Већ бијаше подне прошло
Када сјајна свита крену,
Уз Виктора гарда иде
Перјаници уз Јелену.

Док топови са тврђава
Плотунима небо сјеку,
А принцеза Ловчен гледа
Низ образ јој сузе теку.

Жао јој је Црне Горе
Њених брда и литица,
Па младоме перјанику
Проговара љепотица.

Данас кад се растајемо
Јелена те куне твоја,
Принцезину љубав памти
Ти највећа жељо моја.

А сва пратња са чуђењем
Погледује на њих двоје,
И чуде се што је разлог
Што толико дуго стоје.

Виде да се нешто збива
Кад књажева ћерка плаче,
А Јелена у свом болу
С десне руке бурму смаче.

Очи пламте - рука дрхти
На длану се злато сија,
Ево узми нек ти буде
Ова бурма амајлија.

Момче златну бурму узе
На прси је чврсто стисну,
Замућени поглед диже
Ка рањени соко писну.

Ох Јелено да нијеси
Ћерка мога господара,
Сабљом бих те одбранио
И довео до олтара.

Иди нек те срећа прати
Тамо преко мора сиња,
Па дорату узду пушти
И одлеће пут Цетиња.

А краљевска крстарица
Кад с невјестом пратња стиже,
Бјеше спремна за полазак
Разви једра - сидро диже.

Отпловио брод с Јеленом
А на бедем града Бара,
Вила бјеше починула
И Ловћену проговара.

Шта је Спарта и Пијемонт
Према тебе мој Ловћене,
Шта Ромео и Јулија
Спрам Милоша и Јелене.

БОКЕЉЕВ САН

Ноћ је глува и нијема
Ни облака ниђе нема
Атмосфера мирна чиста
Звијездано се небо блиста.
Оркан спава ко' стијена
А океан задријема
Сву природу сан савлада
А типином дух завлада.
И све дише једним духом
А ја летим у ваздуху
На Орјенту свијетломе
На коњицу крилатоме.
Летим као 'летрик струја
Летим брже но олуја
Летим као људска миса
Ко би боље и описа.
Груди ми е бјеху стисле
К'о да вјечни санак мисле
Попала ме смртна роса
Од страхоте расте коса.
Очи стале отворене
Као да су саливене
У најкраћи тренут ока
Предамном је била Бока.
Сва страхота мене мину
Кад угледах домовину

Испод мене коњић хрже
И зачас се нешто трже.
Сави крила подви плећа
И на земљу доле слеће
Баш на српско Бадње вече.
Тад се живот мој поврну
А коњић се мој обрну
Мало крила своја стреса
И полеће пут небеса.
Ја с' окрећем тамо вамо
Чини ми се све познано
На истоку Ловћен то је
На западу то осоје.
Испод куће ено врата
Са мирисом распросута
Испод врата море плаче
А на њему галеб гаче.
Ено царске цесте дуге
Кућа моја нема друге
Видим ону мурву стару
Видим натпис на дувару.
Ено алке таком Христа
А на врата она иста
У прси ми срце гори
Предамном су моји двори.
А у кући ко ће бита
Није лако погодити
Можд' у кући странац да је
Што Божића не познаје.
Може кућа да је пуста
Без чељади и имућства

Можда су се моји мили
На свијет други раселили.
У срцу ми зебње бију
И ја ступих у авлију
Све ми срце јаче туче
Чујем како голуб гуче.
Па се попех уза стубе
Кад бадњаџи српски дубе
На крајеве засјечени
И бршљеном закићени.
То ми даде снагу срцу
Па изађох на терасу
Па терасом мало пођох.
И прозору једном дођох
Па погледах тамо шта је
Кад у соби свјетлост сјаје
Божје дрво видим ено
У чесницу забодено
А застава од три боје
Низ Божићно дрво стоје
А поред те заставице.
Виђу ваган пун пшенице
А у њему свијеће мале
Што ће сјутра да се пале
Мајка Божја и Дух Свети
И Син Божји разапети
И кандило отприлике
А по зиду више слике
Стеванова! Душанова!
И проклети бој Косова
Како Милош цара пара

Азијатског господара
Видим Књаза од Србије
И Књаз пјесник с њиме ту је
Два чибука прострла се
А испред њих гусле висе.
Ма на њима струна нема
Ка да стоје за спомена.
Ја терасом мало пођох
И прозору другом дођох
И погледах тамо шта је
Кад и тамо свјетлост сјаје.
Божје дрво видим ено
У чеснацу забодено
А бадњаци српски мили
На огањ се укрстили.
Поред огња видим оца
Посједио као овца
Чибук пуши у дим гледи
Ниским ништа не бесједи.
С друге стране огња тога
Видим млађег брата свога
са здравицом у рукама.
Иза главе моме брату
Видим жену непознату
Па помислих с истог мјеста
Ово мора бит неvjеста.
Двије моје сеје миле
Сигур су се надомиле
А и мајка мајка мила
Давно ми је преминула.
Ја сам тада мали био

Ма сам добро запамтио
Сјутра ћу јој на гроб бити
Сузама га оквасити.
Па помислих да ћу тада
У двор ступит изненада
Но се бојим оцу моме
Да у часу не би томе
Издахнуо од радости
Па ја шта бих од жалости
Ал' помислих неће бити
Но у радост љепше смрти,
Радостан ће умријети
Неће ништа пожељети
Па се вратих низа стубе
Ђе бадњаци српски дубе.
Узех бадњак у наручје
Загрлих га оберучке
Па одатле не знам више
Врата ми се отворише.
Добар доме добро вече
И сретно вам Бадње вече
А невеста у том часу
Божјићним ме житом засу.
Низ лице ми суза точи
Са ријечима братац скочи
Здраво био брате мио
И вазда се веселио.
Мио тата ево брата
Отац паде око врата
К'о нијеме оба бјесмо
Проговорит не умјесмо.

Ја у томе веселишту
Метнух бадњак на огњишту
Онда кућу окадисмо
И Богу се помолисмо.
А из тога часа славна
И вечера бјеше справна
Посна бјеше ма укусна
Рујна вина и купуса.
Бјеше рибе и погаче
И ракије Лозоваче
Приганица драге воље
Ја не тражих ништа боље.
Вечерајућ' питах оца
Што је празна оружница?
Од ње нема ни корица
Ни од мача ни ханџара
А камо ли џефердара.
И што Божић мучки тече
Ко да није Бадње вече
Нити грми нити сјева
Нит' Божићна слава пјева
Што не пуца ниђе пушка
Нити пјева глава мушка?
Драги сине отац рече
Да нама ћесар све исјече
Све то нама ћесар згњави
Као један тирјан прави.
И момака наших неста
Са њима нам радост преста
Како оче па зар тако
И слобода спала на то

Врата бјеху отшкринута
Пуцах пушком 2-3 пута.
Виђех оцу не би мило
Чело му се намрштило
Ма за љубав свога сина
Само слеже раменима.
И још ћаше причат света
Него сила претече га
Ђесарева два џандара
Ко' два турска зулумћара
Отворише без куцања
Уљегоше без питања
Ко' но прије пушком мета
Ја сам мета па што смета?
Знаш ћесарев закон пише
Не смије се пуцат' више
Ја сам пуц'о ја признајем
Свом Божићу част одајем
Ако су ти рози дужи
А ти хајде па ме тужи.
По Божићу тамо стићу
Али Божић прославићу
Море Влаше збори лакше
Овакви се теб' не плаше
Служим цара налог ми је
Да те водим до штације.
Своју дужност морам вршит'
А како ћеш ти обршит'
То је за ме брига мала
Да ћеш скапат на вјешала
Ђесарев је закон за те

И за оне њом подате
Царска влада и вјешала
То је за ме само шала.
Но ти иди безтрвности
Па се учи учтивности
И како ћеш опет ући
Непознатој туђој кући
Да не ступиш к'о живина
Заслужит' ћеш још батина.
Та ћесарев закон важи
Колико један посо врајји
Но се мичи с мога прага
До црнога иди врага
Влашкога ти Бога твога
Уд'рит ћу ти триста нога.
Па да паднеш ту предаме
Као једна врећа сламе
Да запамтиш пред ким стојиш
И какве ми рјечи збориш.
С тобом нећу препирања
Но те водим завезана
И то одмах ево како
Мећи руке наопако.
Ако ми се недаш везат
Нећу с тобом час отезат
Него видиш овај ражањ
Дугачак је један шежањ.
Груди ћу ти с њим прибити
Отворену крв пролити
Кроз ребрене твоје кости
Живо ћу ти срце 'збости.

Ама нећеш поганове
Никад пробит' груди ове
Ово срце српски бије
Ко уплашит њега смије.
За њим стоји сила јака
Све самијех слободњака
Ко противу ње се дигне
Њега вјечни санак стигне.
Што поганство своје кријеш
Ајде удри ако смијеш.
Што се мене тиче за те
И заставе што имате.
Брке су ми ту засук'о
Из свијета се сад довук'о
Да законе царске кршиш
И ту мени да пркосиш.
Ни реч више предај се
Или живот угаси се
Баш нека га нек' се гаси.
Теби ова вако гласи
Па извадих револвера
Из ока му ватра сјева
Па он уби обојицу
И више њих мртвих пјева.
Сад ту лежи повукошо
И продата царска душо
Поганове гад изроде
Домовине и слободе
Нека знате Божић што је
И како се он поштује.
А сад збогом опростите

ЂОРЂИЈЕ ЂОКО КОПРИВИЦА

Ником ништа не казујте
Све на мене обаљујте
Па побегох уз главицу
Докле дођох на границу.
Пре Божићне ране зоре
На границу Црне Горе
Ту слободу нађох милу
И мојега коња вилу.

ЂЕТКО ПЕЈОВ ЕРАКОВИЋ

Ка Страхинић што бијаше нетко,
 Бјеше нетко капетане Ђетко.
 Са Тупапа из кршних Бањана!
 Страшан јунак јуначког племена,
 Из чувена бањскога племена.
 Који тридес' турских смаче глава,
 Те бесмртна припаде му слава,
 Да се прича до овијех дана,
 Да бијаше јунак од мегдана.
 Од мегдана и крвопролића,
 Ђетко Пејов од Ераковића!
 У бојеве страшне и кржаве,
 Кад се турске сјечијаху главе,
 И косовске лијечише ране,
 Предвођаше јуначке Бањане,
 Од Граховца до Вучјега Дола,
 Под вођством су овога сокола.
 Вој војује по Херцеговини,
 И пркоси турској царевини,
 С јатаганом у десници руци,
 Ђетко иде, а бјежите Турци!
 За јунаштво из тијех мегдана,
 Књаз му даде звање капетана,
 Капетана од свијех Бањана!
 Капетански грб му капу краси,

Шта је љепше може да украси.
Мож' витеза као Ђетко што је,
Да два грба на капи му стоје!!
Сад послушај гусле и гуслара,
Окле Ђетку и грб барјактара!
У витешка и славна времена,
Црногорска кад су но племена,
Под командом књаза господара,
Сва имала свога барјактара,
Бањско племе имало га није,
Барјак им се на Цетиње вије,
Скоро пупих осамнаест година,
Договора не бјеше међ' њима,
Који ће га јунак понијети,
У Бањане барјак донијети!
Свако братство иште барјактарство!
Нема слоге код бањских главара,
Час и чест је звање барјактара.
И прије ће крвца се пролити,
Него л' неко од њих иопустити,
У бојеве сложни су ка браћа,
А барјак би крвљу да се плаћа!
Свако братство за барјаком жуди,
Књаз Никола неће да пресуди,
Но позива Сима Баћовића,
С Бањанима да је сред Никшића,
Ђе их чека царе од јунака,
Батаљонског да преда барјака!
У Бањане све што је најбоље,
Сложно језди низ Никшићко поље,
Дивно их је виђет, Боже мили,

Књаз их пита јесу л' се сложили,
Коме барјак да се данас преда,
Без икакве свађе и иједа!
Баћовић му Симо војевода,
На то ка и прије одговара,
"Нема слоге око барјактара",
"Ти одреди ко нам је највећи",
"А ми твоју нећемо порећи!"
Књаз им на то рече ријеч' ваку,
"Дајте барјак најбољем јунаку!"
"А ко вам је јунак понајбољи,
"Нек по вашој опет буде вољи!"
Мудар књаже дивно им помаже!
Сад педесет бањскијех главара,
Не да траже свога барјактара.
Који но ће понијет барјака,
Но најбољег бањскога јунака!
Љепше би им било да нијесу,
Долазили у град под Требјесу!,
Дивна ли је мука, шта је брука
Јер не да се не договорише,
Но се грдно међу се свадише!
Што' во нема вас бијелог дана,
Ераковић Ћетка капетана,
Куд се дио, који су му јади,
Шта но Ћетко капетане ради!
Иде Ћетко умије и смије
Код никшићког првог кујунције,
Оде Ћетко код Васа Златара,
Да му скује и грб барјактара.
Скиде капу а дукате вади,

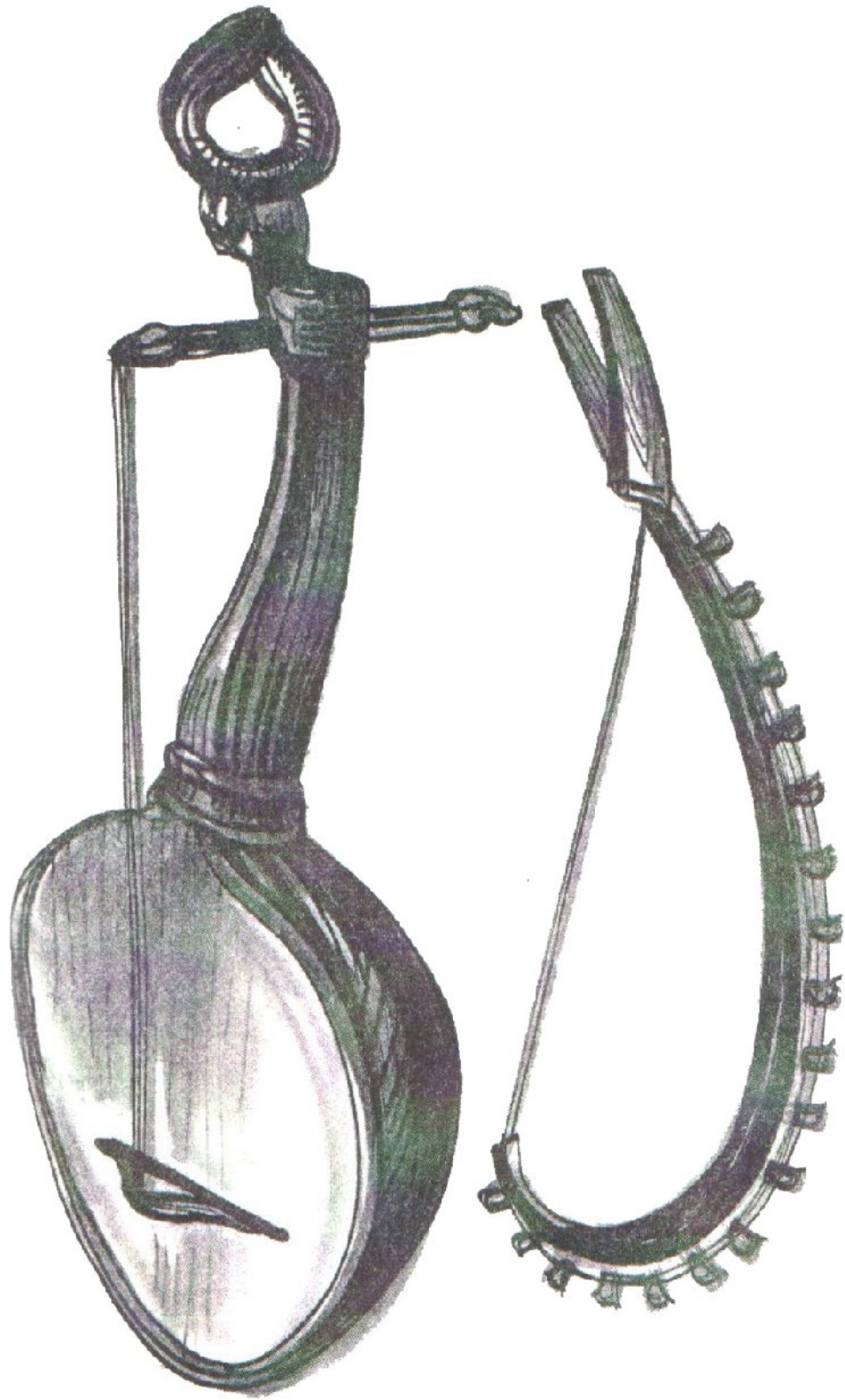
Наређује да се грб уради!
Кад ујутро бијели дан свану,
Ђетко Пејов с Бањанима бану,
Испред књаза како им и каза,
Па их пита српски књаз Никола,
"Кажите ми којег сте сокола,
"Изабрали за свог барјактара,
А војвода Симо одговара,
"Ти знаш књаже нашу причу стару,
"Договора нема господару!
Љутит књаже само што не плане,
Но искочи Ђетко капетане,
Да помири књаза и Бањане.
"Ево књаже, договора има,
"Барјактар је пред твојим очима,
"Барјактарски грб сам већ пришио,
"Дај ми барјак господаре мио!"
А књаз гледа Ђетка и Бањане,
Богу вала оћели да плане,
Па он пита Ђетка капетана,
"Ко ти барјак даде од Бањана,"
Одговара Ђетко "Ти га даде",
А књаз љутит испред Ђетка стаде,
Већ му бјеше у се пресудио,
Па завика "Је си л' полудио",
Ђетко Пејов свима одговара,
"Је ли ријеч била господара,
"Батаљонског да спрема барјака.
"За најбољег бањскога јунака,
"Па дај барјак господаре мио,
"Ђетко га је Пејов заслужио,

"И под ове моје старе дане,
"Најбољи сам јунак у Бањане,
"Ко је бољи нек на мегдан стане,
"И нек барјак носи у Бањане!!!
А да видиш бањских соколова,
Сви гледају у Ћетка Пејова,
Најбољи је јунак добро знају,
Сложно Ћетку барјак честитају.
Бањско племе као једно братство,
"Нека му је срећно барјактарство"
А књаз гледа два грба на капи.
Које нико још носио није,
Нико прије и нико послије!"

НА ЛОВЋЕН МЕ БРАЋО САХРАНИТЕ

Разбоље се црногорска дика
Раде Томов пјесник и владика
И господар Црне Горе мале
Болест тешка муке додијале.
Плућа боле али јека није
Оде Раде на југ Италије
Ђе су благи вјетрови и клима
Ђе студена не долази зима
То је мјесто владика тражио
Да би мало боли ублажио
Али ко је на крају вијека
Нит му има спаса нит лијека.
Што судбина проклета запише
Мимо њену не може се више.
Виђе Раде да му боље није
Па одлучи велики геније
Да се не би на самрти каја'

Да не буде жељан завичаја
Да се мајци Црној Гори врати
Рад би био Ловћен дочекати
Да му оком врховр милује
Да громове слуша и олује
Кад планинским врховима бију
Да орлове гледа ђе се вију
Да послуша гусле и гуслара
И опојну пјесму џеферфара
Пољана га Обилића зове
Да окупи своје соколове
Црногорце мрке да погледа
Да им земљу у аманет преда
У присуству народних главара
Да одреди новог господара.
Ето Рада кроз Јадранске воде
Ка гнијезду царице слободе
Брод доплови до луке Которске
Ђе чекају масе црногорске
То је народ Црне Горе доша
Да великог дочека Његоша
Да својефа господара срету
Био им је неђе у свијету
А болест га проклета испила
Донијели хајдучка носила
Да понесу Рада Томовога
Ка из боја друга рањенога.
Па их ето уз стране Которске
А уз Олимп земље Црногорске
Похитали с мучеником овим
На Цетиње под Кршом Орловим

У Билјарду што је себи зида
Ту да умре кад се не извида
Ту да душу испушти пјесничку
На постељу леже болесничку.
Болан Раде на постељи јечи
Бол болује, што се не лијечи?
Болест тешка ка мора поноћна
Медицина пред њом је немоћна,
Црногорски долазе прваци
Одабрани људи и јунаци
Да га виде, ријеч да им каже
И од њега савјет да потраже.
Па питају господара свога:
"Господару бил нам казат мога
Шта те боли, шта те тако мучи
Шта ти отров на срце изручи?
Или братске ране са Грахова
Ил неслога српска од Косова
Ил ти оста рана отворена
Што не виђе јединство Словена?"
Млади Рада са душом се бори
Снаге нема али проговори
Браћо мила, Црногорци моји
Јунак није ко се смрти боји
Прошлост наша о томе свједочи
Да јој треба погледат у очи
Шта ме боли рећ' вам не бих мо'о
Али видим да ме боли много
Спаса нема од болести клете
Остављам вам тешке аманете

НА ЛОВЋЕН МЕ БРАЋО САХРАНИТЕ

Са Ловћеном и мој гроб браните
Да одмарам на ону висину
У мојега стрика задужбину.
Ту ми душа неће туговати
Орловиће са мном друговати
Желио сам од ране младости
Да ми ође почивају кости.
Онда даље браћо моја мила
Остављам вам Станкова Данила
Одабр'о сам тог синовца млада
Неке срећно Црно Гором влада.
Ја се надам у Бога вишњег
да ће свијет сазнати за њега
И вјерујем чврсто да ће знати
Душманима на мегдану стати
Још вам само пожељети могу
Да чувате јединство и слогу
Држите се ка браћа рођена
И држите до дана суђена.
Глас слободе што вас зове чујете
Душманима никад не вјерујте
Ето тако моји соколови
Бог велики нек вас благослови
И нека вам буде у помоћи
Зоре свићи кад престају ноћи.
То изрече лице преблијеђе
Цре му се скупише вијеђе
Срце стаде престаде да дише
Лијепе се очи угасише
Искре што су далеко гледале
Да се никад више не упале.

Ледна роса попаде по челу
Тешко дому и српству цијелу.
Бог велики што нема милости
Одузе га у јеку младости
Њега што је свијет задивио
А како би да је поживио
Но у тридес' и осму годину
Оде Раде Боду на истину.
Кад премину младост намучена
И велика глава научена
Какве српство неће родит више
Црногорци њега опремише
По правилс из прошлости давне
И закону цркве православне
У одежде свете владичине
Нека земља у земљу почине.
На Билјаеду црн барјак ставише
Онда тужну вијест објавише
Глас жалосни оде Црном Гором
Плаче земља за великим сином
Горски народ лије сузе горке
Људи плачу туже Црногорке
Лелек стоји кроз брда камена
За генијем сваког времена
Сви Цетињу славноме хитају
Задњу пошту Раду да одају
Да му руку и мртву пољубе
Да пред Богом дио не изгубе
Усред ове ђалости и туге
Ево једне црногорске туге.
Дивна као са Ловћена вила

У одјећу црну се завила
Смјерно уђе Билѓарди на врата
Примиче се до мрвога брата
Пољуби га њежно и загрли
То је људски закон неумрли
Да срце рањено отвори
Да с мрвијем Радом проговори:

"Ој Владико сунце сјајно
Куд се ово спремаш тајно

У одежде твоје свете
Дивна главо млад цвијете

Ил си поша господару
Светој цркви и олтару

Да запопиш ђаке младе
Да Божију службу раде

Ил си можда жељу има
На састанак с краљевима

Ка што би ти приличило
Мудра главо - горска вило

Ил ћеш међу круне царске
Царе земље слободарске

Но ме друге мисли море
Видим цвијет Црне Горе

Сенатори и војводе
И сердари дични роде

Сви главари и јунаци
Смркнули се ка облаци

У Биљарду кад улазе
Лију сузе низ образе.

По њима бих рекла дико
Да је теби свети стрико

Поручио мили роде
Да му хиташ у походе

Лијепо ће да те сrete
Погледајте главе свете

На сиротну Гору Црну
Да с одупре душманину

Ко што оће над у Бога
Јел ће братска владат слога

Без никога кућа није
Но ће Перо и Ђорђије

Управљати - срећно било
Док прирасте млад Данило

Којега си сив соколе
На велике посла школе

А момчад ће Црне Горе
Гледат да те не покоре

Ни по смрти ка ни прије
Ради суда историје

Ја се надам да ће знати
Аманете поштовати

За спас вјере и слободе
И рад славе дивни роде."

То изрече изађе на врата
А ни једном не помену брата
А одиста имала је кога
Док ево ти Тома Марковога
Има близу стотину година
Па ка рањен оро са планина
Дође старац више мртве среће
Срце стеже заплакати нешће
Или му се скаменише сузе
Што му земља Радивоја узе
Или ово јуначина стара
Не заплака рад људскога ара
Крст пољуби на заспале груди
Али њежно да сина не буди
Ледну руку пољуби и шљаку
На овоме тужном састанку

Дадоше му мјесто те почину
У столицу свету владичину
Па одатле говорити оде
Црногорци чувари слободе
Бог велики што свијетом влада
Уграби нам Владику премлада
Мени сина нама господара
Нек му душа у рају одмара.
До данас се његова важила
И цијело српство куражила
Па не ваља много прекукати
И мрвога Рада обрукати
Да нам сјутра свијет не би река
Црна Гора да нема човјека
Да на престо сједе мјесто њега
То би било црно без биљега
Па се надам у вас и у Бога
Браниће те Рада и мрвога.
Тако Томо Петровићу рече
Ријечи му сјеку и лијече
А жалост се над Цетињем свија
Није шала кад прате генија
Спремају га за задњег пута
Но природа сурова и љута
Ђуди своје показа настране
Да на Ловћен Рада не сахране
Или можда рад Божије воље
Мрак се спушти на Цетињско поље
Сунце црни облаци сакрише
Бјетар дуну - муње ударише
Ледна киша ко ит кабла лије

То Цетиње запамтило није.
Сури оро не би прелетио
Врх Ловћена да би посјетио
Ни вук горски што путује ноћи
Не би мога до на Ловћен доћи
Шта ће онда сиромаси људи
Но природе поштовати ћуди.
Ко ће божјој вољи пркосити
Неће Рада на Ловћен носити
Нек тијело његово почива
У манастир Црнојевић Ива
До некога бољега времена
Чекат ће га врхови Ловћена.
А на Ловћен вила одморила
Вјечну кућу Раду отворила
Чекајући његово тијело
Сузе лије низ лице бијело
Леле Раде велика делијо
Рано си се стрике зажелио
Рано ти је земља омилила
Што си братска саломио крила
Црну Гору остави сиротну
Мене јадну довијек коротну.
Сирочад ти остадоше ђеца
Витезови Горскога вијенца
Што су себе славом овјенчали
Сироче ти оста Шћепан мали
И странице легедарне Луче
Над којом се покољења уче
Па како је српско огледала
Родитеља свога оплакало

А младости српској за лијека
Остала је Ноћ скупља вијека
Прелијепа љубавна идила
Што је читав свијет задивила.
Раде дико мој брате по Богу
Никако те прежалит не могу
Тугуј земљо а плачи народе
За пастиром вјере и слободе
Нек потекну сузе потоцима
Нек жалости трају потомцима
Благо Теби Петровићу Раде
Срце стаде ал име остаде
Којему се читав свијет диви
Благо томе ко довијек живи.

ОГЊЕН У ФОЧИ

Сред кржаве Камените горе,
 Ђе се јеле с облацима боре,
 Да имају испод неба сунца,
 Гром из ведре неба ђе запуца,
 Ђе најчешће муње ватру пале,
 Куда су се многе војске клале,
 Ђе мраморје око пута збори,
 Вук не смије ноћит у тој гори,
 Ђе ни оро неће често стати,
 Ђе не смије гавран заграјати,
 Ђе бор граном у небеса тиче,
 Ђе се облак са горе не миче,
 Ђе је муња у сред подне луча,
 Ђе се никад без сабље не руча.
 У пећини у пустој планини,
 Љуља мајка у времена стара,
 Уз преслицу и пјесму гуслара,
 У кржаве дане и времена,
 Свога сина нејаког Огњена,
 Па, му мајка тепа испод гласа:
 „Расти, сине, за оружје стаса,
 Пећина ти не бивала кућа,
 Мач носио, а има прегнућа,
 Имо среће и мушког талика,
 Не сјекла те сабља од крвника,
 Десном руком прекида неправду,

А, лијевом уздизао правду,
Имо ханџар оштар ко вид ока,
Не стиза те замах крволока,
Предводио чете и дружине,
Кроз кржаве кланце и планине,
Расти, сине, за пјесму нам био,
И све наше ране осветио".
Тако млади Огњен одрасташе,
Са очевом сабљом се играше,
Научио брзо да је паше,
И помамна хата да појаше;
Да погоди ђе погледа оком,
А, јелена да ухвати скоком.
Ал га пазе из горе хајдуци,
Да га не би погубили Турци,
Докле своју десницу ојача,
Па пред њима онда да корача-
Кад хајдучке вјештине савлада,
Покрену се момачка громада,
Личијаше големо на оца,
Равнога му не би прегаоца.
У најпрву битку кад је био,
Јунаштвом је чету засјенио,
Најпотоњи изађе с мегдана,
Ма нахрани свога јатагана.
И задоби осам тешких рана.
Ту му даше звање харамбаше,
А, ни ране дуго не трајаше,
Зацијели брзо и то свака,
Па врела крв покрену, јунака,
Не би река да иде, но' лети,

И неправду јатаганом свети,
У Огњена чета огњевита,
У Огњена сабља замашита,
У Огњена срце соколово,
Не бије га пушчано олово,
Али, има по тијелу рана,
Ко година лијепијех дана.
Ма се томе није ни чудита,
Сваки дан ће кавгу затурити,
Од Ђурђева до Митрова дана,
Са четом је све у бусијама.
Прочуо се на четири стране,
Нема сабље да пред њиме стане,
Нити има бољега јунака,
Па да није Мурата Фочака,
Још почеше да колају приче,
Један другом ко близанци личе,
Препознат их нико не би мога,
Кад би стали један до другог.
Још се збори за Турчина лава,
Тридест влашких да пос'јече глава,
Биранијех људи и јунака,
Са седла је сваком главу смака.
Ниђе ране на себе не носи,
Српске главе као косом коси.
И хвали се међу газијама,
Да узима образ Влахињама.
Још да тражи кроз горе Огњена,
Да му скине главу са рамена,
Јер, су дошле и до њега приче.
Ко јабука пресјечена личе,

Са страхом се шапће иза врата.
Да је Огњен бољи од Мурата.
Зато силан Турчин пропитује,
Куда Огњен с четом хајдукује,
Да зуцкању томе на крај стане.
И да сабљом по Огњену мане.
Ко је бољи да се једном знаде,
Свуд га тражи срет' га не западе
Но, кад бјеше о Митрову дану,
Огњен с четом на зимовник пану
Зелена је огољела гора,
Обијели снијег врх Тимора,
Неки хајдук отиде јатаку,
Други пође да обиђе мајку,
Само Огњен ђогата окрочи,
Да потражи Мурата по Фочи.
По долами претурио струку,
Наликује планинскоме вуку,
И док самој Фочи близу стаса.
Од Мурата ни трага ни гласа.
Силно Туре неђе се запило,
Као што се било научило,
По петнаест дана у хан пити,
Онда рају сјећи и гонити.
И сад бјеше тако наумио,
И тада се с Огњеном стучио,
Код мрамора хајдук Радојице.
Ниђе нико осим њих двојице.
Јаше Мурат крвава газија,
Би рекао јаше сва Азија,
Згодни' него иједна ђевојка,

Ал' два ока, ка у крволока.
Без милости, ал' пуна пакости.
Пуна злобе, људе да поробе,
Силан алат једва под њим краче.
Ал' за бегом јутрос гавран гаче,
И земља се под њиме слијеже,
Тешко јој је, кад њом иде беже.
Гледа Огњен огњевита змаја,
Па се крсти, погледај белаја!
Свакојега чуда на свијету,
Баш личимо ка јаје јајету,
Па, поћера претила ђогата,
Препријечи њега пред Мурата,
Па повика Огњен огњевито:
„О, Мурате, куда си се скито?
Ја пребисках босанске планине,
И једва те пронађох Турчине!
Тражимо се, ево, три године,
Данас један мора да погине.
Па, сад вади сабљу на Огњена,
А моја је за мегдана спремна,
Нико нема да нам мегдан смета:
Удри први, оба ти свијета!"
Да је било то гледати људи,
Страх Мурата није, но се чуди,
Па, притеже на себе кајасе,
Док сам себе гледа напрема се.
Па повика: „Мојега ми дина,
Није Огњен, но шејтан од вина,
Бит' не могу, тачне оне приче,
Два човјека да толико личе,

Ко ја и ти, сам те бог убио,
Мора да те мој бабо правио.
Неђе ти је обљубио мајку,
Ти ћеш данас моју аламанку,
Па, гром трже муњу из појаса,
Звизну сабља, ваздух заталаса,
Огњен сабљу на сабљу дочека,
Па Мурату рече: „Шта си река',
Мој је отац чете предводио,
Па је, можда, твоју мајку срио,
Но, и да смо лист од једне горе,
То ти главу спасити не море.
Да те моја Милица родила,
Ова би ти сабља пресудила,
Пошто тако радиш наопако,
Па ханџара оштрих стаде звука.
Док на јели црни гавран чека.
А трава се од варница пали,
И Мурат се са алата свали,
И његова ту полеће глава,
На вратима од града крвава.
Огњен с њега све ођело свуче.
Сем кошуље, све на се' обуче.
Па, баш чудо невиђено вала,
Ни мајка га не би препознала!
И хајдуци из његове чете,
Са сабљом би на њег' да полете
Кад је чалму замота по глави,
Није Огњен, него Мурат прави.
Па, његова парипа окрочи,
И ко Мурат крену граду Фочи.

Тако Огњен крену ка махали,
Да се мало с Турцима нашали.
По адету сврну у механу,
Плаћа пиће на свакоју страну,
Пију Турци, ко на какву славу.
Мурат вади Огњенову главу.
Постави је на сред тавулина,
„Ево, главе Огњен каурина,
Па, нек' Турци и знаду и виде,
Да је сабља Муратова скиде!,,
Благодаре окупљени Турци,
Алах ти се приклонио руци,
Пробало је сто сабаља прије,
На Огњена куд имало није,
Само сабља Мурата Фочака,
Мога посјећ' Огњена јунака.
Но је мука на Огњена вука,
Њин обичај није гледа прије,
Ал' ко мисли главом кад попије
И Мурат је знао пићем тако,
Сву дружину развеселит' јако.
Да не знаду сем за крчмарицу,
Кад им пиће удари у лице,
Јер, ђе сједа, ту се добро пило.
А ђе био, све се веселило,
И трошио на товаре благо,
И чинио што је њему драго.
Сад код њега бољи од бољега,
Све Босанци, а само крвавци.
И глас од њих неко даде Хајци:
Да је Мурат Огњена посјека,

Да га ноћас на чардаке чека.
Али, хоће Мурата Фочака,
Да испрате турци до Оџака,
Нема Огњен узмицања више,
Још мјешину ракије попише,
Док дефови и даире бију,
Спрема Хајка кулу и авлију,
Отрца, сретете свога сератлију,
У жељу га дочекује Хајка,
Но, са њиме тридесет Турака,
И свратише опет пита вина,
Сад је мука стисла каурина.
Притрчаше око њега слуге,
Нешто мора чињет' нема друге,
Па, нареди: „Донесте ракије,
Ноћас ништа хвалити не смије!..
Али, хајдук вичан сваком јаду,
Испод руке узе хајку младу,
Рече: „Све нас води у одају,
Док кокоти први запјевају!..
Смјерна Хајка, у њега не гледа,
Доведе га ђе је Мурат сједа,
Сједе Огњен на сред оцаклије,
Око њега тридест ага пије,
Послужује Муратова Хајка,
Што обичај није у Турака.
Њу је на то Мурат научио,
Није много на адет пазио,
Шћело му се и тако је мога,
Није ферма Алаха нит' бога.
Гледа Хајка два цијела сата,

Ниђе нема ране на Мурата,
Ал' јој нешто суморно изгледа,
Чудновато понекад погледа.
Ал то Огњен, хајдук на опрезу,
Гледа, ђе је сио за трпезу,
Кудије ће са сабљом у руци,
Проћ' ако га препознају Турци:
Ма Огњену бог и срећа даде.
Ни дивна га Хајка не познаде.
Но, му испод трепавица збори
„Чувани су као вазда двори,
Све си наша ђе си оставио,
Добро доша, господаре мио!
Ја сам знала све ово времена,
Да си поша да тражиш Огњена.
И срећна ти на мегдану рука,
Кад погуби тога влашког вука!
Мислила сам, биће на те рана.
С тога твога најтежег мегдана.
И била сам спремила завоје,
Младости ми и љепоте твоје!
И, ено их, у ратну одају,
Благо мене што ти не требају.
Теби може све на свијет бити,
И Огњена ласно погубити,
И русу му донијети главу.
Ал, ја имам јуначину праву,
Свакој ми се обрадова зори,
Ал', ће ноћас Хајка да те двори.
И сву твоју јуначку дружину,
И клањам се великоме дину,

Што си доша с мегдана без рана.
Чим кокоти први запјеваше,
Пјани Турци коње појахаше.
Оста Огњен весела му мајка,
Поред Хајке Мурата Фочака,
Па је гледа, а срце му бије,
Љепше жене још гледао није.
Нема више хајдучког опреза,
Љепота га Хајкунина свеза,
Дан бијели при њој ништа није.
Мјесец тако планину не грије.
Све лијепо, што је до сад гледа,
При Хајци се примакнути не да
Али, Огњен свијетлог образа,
Дивној Хајци Муратовој каза:
„Прије него што опучи зора,
Морам ићи са бијела двора.
Још једнога да сретем доброга,
Па ћу, Хајко, доћи после тога,„
Оће Огњен да умакне, како?
Али, Хајка не пушта никако,
Но, распреди мека миндерлука,
И уведе у торину вука,
Па му склапа руке око врата,
А грозница трољетна је хвата,
Плетенице низ прси размрси,
А приви се на хајдучке прси.
Кад га поче млада миловати,
Стадоше јој прсти запињати,
Мурат рана нема са мегдана,
А, овоме прса избраздана.

Па, све руке утапа у ране,
Препаде се: „Ђе си бијел дане,
Ђе си зоро, не свитала више,
Зар, ми разум шејтани попише!
Ко је ово, моја мајко стара,
Ја познајем свога господара.
Мурат јесте, али Мурат није;
Ко је ово ноћас кам да ми је.
Пушти зоро сунце да огрије,
Па се сјети, бит' једино море,
То је Огњен од Камене горе.
Нијесам га могла препознати,
Куку мене, свијет ће дознати,
Ој, Огњене, огњем изгорио,
На ватру си мене наложио:
Шта учиње ноћас на конаку,
Бог навио не гледао мајку!„
Тада Огњен огњевите руке,
Приви Хајку на најслађе муке,
И ако је препознала њега,
Сва се топи, ка грудa снијега,
И зора је с Огњеном затече,
А, стражама ни ријеч не рече.
Ту је Огњен до Ђурђевог данка,
Био с Хајком Мурата Фочака,
Клањали му до земљице Турци,
А она му спавала на руци.
Па, кад му се чета окупила,
Дивно га је Хајка испратила,
Он у чету пође Карађорђа,
И поста му пред четама Вођа.

ЂОРЂИЈЕ ЂОКО КОПРИВИЦА

А, цијела Фоча после звоца:
„Син Муратов бољи је од оца,,,
И, нек' буде, у јад црне штете,
Нек' је боље од оца дијете!

САБЉО МОЈА, ТИ МИ КРВНИК БИЛА

Заим паша, по вољи султана,
 Бану с војском до равних Бањана,
 Па одмара војску под шатора
 На граници ломне Црне Горе,
 А одатле за неђељу дана,
 Мисли паша пут Цетиња равна,
 Да нам утре и тај зрак слободе,
 Што свилуће са кржаве ђорде.
 Док уморну одмараше војску,
 Посматраше земљу црногорску:
 Свуда љути кланци непролази
 Куда и вук с опрезом пролази.
 Ал' се Заим не окреће на то,
 Све му бјеше однекуд познато,
 Јер до тада заспив'о није
 Да не сања ове сунтуклије.
 У сну гази крила од орлова,
 Силав пуни пламеном громава.
 Али му се ни у сну недаде,
 До Цетиња проћи кроз те аде.
 Па се паша спремаше на јави
 Да врлети ове окрвави
 И уведе своје Анадолце,
 Да ис'јече листом Црногорце.
 Што мишљаше, гласно говораше,

Ал' му једно јасно не бијаше –
Како овдје Црногорци живе
У те пусте камењаре сиве:
Земљом миле шаргани к'о мрави,
А небо се облацима дави,
Ноћи црне, а дани крвави,
Ту се и лав препадне и страви.
Ко кроз маглу јаничар се сјећа
Колибишта, гусала, свијећа...
Ал' сјећање изблиједи свако,
Ма би позна своју кућу лако,
Ко очима да је гледа јуче,
И он лозу из Бањана вуче,
Али не зна из братства којег
Поведоше у Цериград и њега.
Ничега се друго не сјећаше,
Ал' то мјесто рад виђет бијаше.
То пашину душу данас мори,
Ал' о томе ни са ким не збори.
Но протече друга хефта дана
Док му слуге из ломних Бањана
По три Бањке воде у заранке,
Да га служе до у саму зору
У његовом свиленом чадору,
Једна каву, а друга ракију,
Док му трећа приждива симсију.
А по ноћи паши браду гладе
Те дјевојке и невјесте младе.
Па су бањске шћери и одиве,
У те дане и те муке живе,
Саме себе младе сакатиле,

Косе сјекле а лице грдиле
У планинске криле сунтулије,
Ђе их Турчин наћи не умије,
И топиле у чатрње воде
Да их паши у шатор не воде...
Но трећи дан пред вече, по хладу,
Воде паши робињицу младу
Да јој сунце не опали лице,
Низ плећи јој пале плетенице,
Са чела јој гранула Даница,
По врх очи љеса трепавица,
Ниске зуба – двије снијежнице
Врат бијели к'о у голубице,
Два јој ока зелена језера,
Мијења би за њу триста вјера,
Дао за њу обадва свијета,
Нема млада ни двадесет љета.
Ђевојачке набрекле јој прси,
Да се памет човјеку замрси.
Ни у сну се љепша не појави,
Паша такву гледаше на јави,
Па својему не вјерује оку
Или гледа вилу ил' ђевојку.
Но влахиња нема алавије,
Ухватише и њу Османлије.
Нема цура среће к'о љепоте
Па у земљу тоне од срамоте,
Јер не стижесеби да пресуди,
Пашини је ухватише људи,
И ето је доведоше младу,
Да је паши за једну ноћ даду!

Паши више свијета нестаде,
Па око ње облијетат стаде.
Љепота му њена разум смрачи,
Па влахињу под шатором свлачи.
Она рони сузе к'о бисере,
А куми га: „Не, турске ти вјере,
Мајка ми је казивала стара
Да ја имам брата јањичара,
Да је и он паша као и ти,
Рад њега ме немој обљубити...“
Ал' не чује Турчин шта му збори,
Дивља снага ђевојку обори,
Не мога га ничим премолити,
Нити мога другачије бити...
Но у јаду док се отимала,
На паши је биљег угледала:
Попут крста рана обилата,
Од рамена, дохвата до лакта!
Па се сјети ова бањска вила –
Мајка јој је стара говорила
Да би сина могла препознати,
Ако икад у Бањане сврати;
К'о дијете у огњиште паде,
А рана му као крст остаде...
Докопа се пламена ханџара,
Своје срце у грудима, распара,
Умирући, паши проговара:
„Куд ће мука и срамота виша,
Шта уради од сестре Станиша?!
Носиш биљег на бијелој руци,
Дабогда те погубили Турци!...“

Клетвом брата Милица дарива
И рече му: „Још је мајка жива...
Три су сестре старије удате,
Сад знаш ко си, Станиша небрате...
Зли ти пути у село Злослути,
Црн ти образ, црно виђеније...“
Рече сестра брату, па умрије.
Кад разабра шта је учинио,
Прокле уру када се родио,
Од недрага стиже до немила,
Рече: „Сабљо, ти ми крвник била!
Моја душа у пакао оде...“
Онда крену мајци у походе.
У зору је паша дојахао
Мјесту ђе је давно челом пао.
Ал' не зове у помоћ сјећање –
Позна кућу и своје имање,
Покрај гувна зелени се јела
Ђе је глед'о мајку док је прела
И хаљине меке њему ткала,
А он слуш'о пјесме са гусала...
И док мајку из куле изводе,
Она збори: „Склава ти Господе,
Два пут си ми Станишу дарива,
Славићу те докле будем жива...“
Кад је руком биљег опипала,
Свом је сину у наручје пала,
Па свевишњем захваљује Богу:
„Сад, Станиша, умријети могу...
Него, ђе си, мој милосни сине,
Не знах за те толике године...“

Оца су ти погубили Турци,
Ја, слијепа, с тојагом у руци,
Три сам шћери, сине поудала,
Остала је још Милица мала,
И она је девојка стасала...
Ал' нам Турци сваке јаде граде,
Ма нам тебе Бог и срећа даде,
После дугог чекања и наде.
Па, мој сине, ја ти нећу дуго,
Пази кућу, сестре и све друго,
Све што ти је од оца остало,
А данас те, сине, дочекало
Чекала те немаштина наша...
Него, сине чујем да си паша,
Па Станиша, млијека ти мога
Не зулуми, сине нејакога,
И не пушти, сине забраву
Црну гору, њен понос и славу...“
Од топлијех мајчиних ријечи,
Јаничару пусто срце јечи,
Па старицу у образ цјелива,
А благом је богато дарива,
Док је жива да хараче плати,
Да се има са чим укопати.
Онда посла телала за попа,
Да му сестру крај оца укопа.
И даде му блага пет бисага –
Три ћемера божјем храму даје,
Своју грешну душу да окаје,
А два даде старом црнорисцу
Да му сестру сахрани Милицу.

Па на кулу бану бањском кнезу
Да му крвљу залије трпезу –
Посла га је он у јаничаре
И од мајке одвојио старе.
Кнез му почаст учини највишу,
Не знајући да гледа Станишу,
Да ће своју лозу да халали...
Но пред пашом уз чибук се хвали:
„Десна руко цара честитога,
Увијек сам умио и мога,
Покупити харач и дацију
И осталу цареву мирију,
И били смо вјерна раја цру,
Но, добро ми доша, господару...
Па Заиме, твојега ти дина,
Потврди ми књежевство на сина.“
Тако збори придворица слуга,
Док Станиши срце стеже туга,
Не могаше више да га слуша,
Па га пита: „Боли ли те душа,
Јеси ли се икада покаја,
Кад јединце од мајки одваја,
Те их цару сла у јаничаре,
Образа ти и славе ти старе?“
Док одговор чекаше трпеза,
Сједијаху три сина крај кнеза,
С друге стране шестина унука,
А кнез паши прича про чибука:
Кајем за све што сам учинио,
А највише што сам се родио!
А то што сам дјецу цару слао,

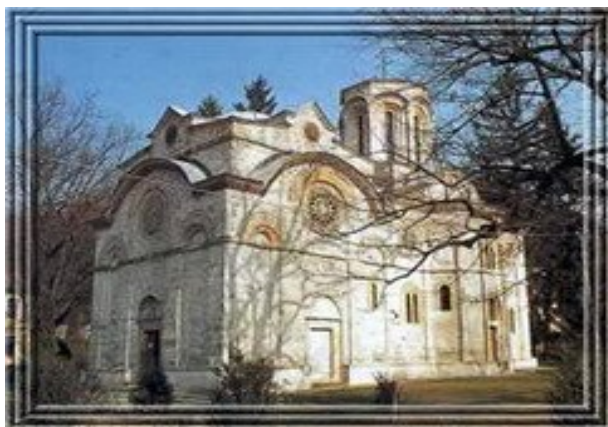
Видиш и знаш да сам то морао.
А ђе такви требају харачи,
Најлакше се купи од нејачи.
Јединце је најлакше спремити,
Јер их нема ко после светити...“
„Стани кнеже!“ Станиша му рече,
Па га оком ко муња пресјече,
„Неће бити тачне твоје приче,
Мој комшија и солољебнице“,
Па цијепа кошуљу с рамена:
„Видиш, кнеже, крстата знамена,
Познајеш ли руку осветника
Потурчених бањских злосрећника?
Све што имаш, могло би се рећи,
Стекао си на туђој несрећи...
Више нећеш кнеже кнежевати,
Нит крвави данак цару слати!“
Па јатаган пламени дохвати,
А за њиме аге и бегови,
Поскакаше ка горски вукови
И ту кућу ископаше кнезу –
Девет глава паде на трпезу!
„Ето, кнеже, па сад служи цара,
Ово ти је дар од јаничара!“
Па окрену војску анадолску
И напусти земљу црногорску,
Чини му се са коња алата,
Црна Гора као грумен злата,
Да су њени кланци и богази
Рај кроз који задњи пут пролази
И док на пут дуги полазише,

Зачу мајку ђе га кунијаше:
„Проклетство те стигло, ђе год иша,
У зли час те родила Станиша...“
На беспут га клетве испратише,
Да не крочи 'амо ногом више.
Па одјаха недолазу своме
На алату коњу високоме,
А ни горска не зна казат' вила
Каква му је зла судбина била...

ЗИДАЊЕ ЉУБОСТИЊЕ

Хај, Боже мили а Боже једини
Шта се оно чује из даљине
Дал то звече сабље агарјанске
Ил јауче сиротиња раја?
Нити звече сабље агарјанске
Нит јауче сиротиња раја
Но то чекић о камен удара
Тешки чекић Рада неимара
И његових триста каменара
Чекић туче, чарне горе хуче
Чекић бије, звериње се крије.

1

Кад је Раде посо почињао
Сабрао је пет стотин мајстора
Па овако њима говорио:
"Браћо моја и дружино драга
Позвала ме царица Милица

Најславнија српска удовица
Да јој зидам цркву Љубостињу
Њеној души вјечну задужбину
Ко што зидах славноме Лазару
Задужбину цркву Раваницу
Да се и њој поје литурђија
Овог свјета кано и онога.

2

"Ал чујте ме моја браћо драга
Није зидат цркву ка џамију
Нит је зидат цркву ка ћуприју
Кад се црква православна зида
Прво душа од греха се вида
Па се кади тамјаном молитве
Опасује пасом уздржања
И светијем причешћем залаже
Тако само и Господ помаже
Ето вас је пет стотин мајстора
Прије него цркву отпочнемо
Да постимо неђљицу дана
Да постимо и Бога молимо
Седмог дана да се причестимо
Светом Крвљу Христа Спаситеља.

3

"И још браћо завјет да чинимо
Да држимо петак и сриједу
И остале посте по закону
Од злих дјела да се устегнемо

И од псовке, ђавоље уловке
И од сваке злобе у мислима
У мислима тајним у срцима
Одвојени од својијех љуба
Да живимо строго по хришћански
По хришћански и по манастирски
Више сада него ли икада
Док зидамо цркву Љубостињу
Царичину царску задужбину
Тако нам је остало од старих
Кад је Саво свету Жичу зидо
Краљ Владислав цркву Милешевку
А краљ Стеван Високе Дечане.

4

"Па сад браћо да се разумијемо
Ко је вољан ваки завјет дати
Тај ће моћи са мном работати
Нек остане, нек у Рада гледи
Раде ће се њему одужити
А царица Раду неимару.
Кој другачје мисли и умје
Тај нек иде, просто нека му је
Нека зида по калу калдрме,
Беговима камене конаке
Хандџијама низ друме ханове
И ходцама арапске џамије
Па нек ради нек се хљебом храни
За тог нема посла ни динара
У дружини Рада неимара".

5

Кад то чуше пет стотин мајстора
Двје стотине њих се издвојише
На рамена алат затурише
Па одоше куде који знаде
Остадоше три стотин мајстора
Остадоше завјет положише
Завјет Богу и Богородици
И свом Раду вјерност и послушност.

6

Многе мајке родише јунаке
Многе мајке родише вјештаке
Неке мајке родише и царе
Неке опет свете патријархе
Ал је један Боровићу Раде
Српске земље протонеимаре
Што му равна у свијету није
По вјештини са вјером вјенчаној
Благо мајци која га родила
Српској земљи што га одхранила.

7

Зида Раде цркву Љубостињу
Мушки зида, женски украшује
Ђевојачки по мермеру везе
По мермеру кано по ђерђефу
Руком зида, срцем Бога моли
Да заштити цркву ода свуда
Те да траје до Страшнога Суда.

8

А Милица покрај Рада стоји
Сваки камен милује и броји
На свакоме воштаницу пали
Сузе лије, вако намјењује:
"Овај камен нека спомен буде
Мом Лазару честитом кољену
Војсковођи крстоносне војске
Што за Христа паде на Косову
Да се вјечно пјева и спомиње
У небесном царству Божијему
И у сваком дому Србинову.

9

"Овај други нека спомен буде
Мом бабајку старом Југ Богдану
Ђутљивоме старцу на језику
Али гласном у витешком боју.
О мој бабо, спомен овај мали,
Ал сузама ја га више зали
Него кречом Раде неимаре.

10

"Овај трећи мојој старој мајци
Милој мајци мојих девет брата
Девет брата девет Југовића
Што из ока сузе не пустила
Ни за једним сином ни рођаком
Док јој срце пуче за Дамјаном
Кад јој гавран пусти из облака
Из облака па у крило мајци

Мртву руку мог брата Дамјана.
Теби мајко овај камен мали
Сузама га тужна ћерка зали
Вреле сузе с врелим кречом смеша
С врелим кречом Рада неимара.

11

"А сад Раде, славни неимаре
Глачај мени девет каменова
Нек блистају ка сестринске сузе
Све за спомен мојих девет брата
Девет брата девет Југовића.
Глачај длетом а ја ћу рукама
И рукама и челом и лицем
Нек осјете њине свете душе
Колико их милује сестрица
Сад жалосна робиња Милица.
Ево палим на сваком камену
Од мирисна воска воштаницу
Да Бог прости мог милога Бошка
Барјактара све царева војске
И Војина, Влатка и Дамјана
И остале Бог да прости редом...
Реч је слаба - језик ми се суши
Али ето - лакше ми је души".

12

Кад то зачу Раде неимаре
И његових триста каменара
Опустише чекић и мистрију
Заплакаше кано ћеца мала
Па је Раде кроз плач бесједио

"Госпо наша царице Милице
Ти једина роду узданице
Та не плачи, срце нам не парај
Не слаби нас и не малаксавај
Ова црква треба да је пјесма
Пјесма Богу из долине плача.
Пјесма снажи руке неимара
Тежак поса пјесма олакшава
Ка што бива међу жетеоци
Међ копачи и међу орачи
Међу ткаље и међу везилје
И ја госпо бејох на Косову
А са браћом и родбином цјелом
Сви осташе гробом на бојишту
Сам се врати потуцало Раде
Да сам хтео за њима плакати
Обадва би ока исплакао
Те ти не бих данас овђе био
Ни зидао твоју задужбину
Слијеп не зида својијем рукама
Теке пипа туђу зидарију.
Него пјевај Госпо или ћути
Прими савјет, на ме се не љути.

13

"Но почуј ме што ћу бесједити
Што је прошло нико не поврати
Што ће доћи нико не одврати
Него скупи триста удовица
Све косовских сињих кукавица
Да пјевају пјесму будућности

Да пјевају српском васкрсењу
Тако ћемо, о царице свјетла,
Носилице свенародног бола
Свенародног бола и надања
Тако ћемо твоју задужбину
Брзо свршит и срећно довршит".

14

Милица је мирно саслушала
Па је Раду вако бесједила
"Мудра главо, неимаре Раде
Мудро мислиш и мудро говориш
Послушаћу како ме сјетујеш
Ал допусти цркви до шљемена
Да ја сама плачем за Косовом
Да оплачем косовске јунаке
Да ожалим прошлост Србинову
А по томе Боровићу Раде
Од слемена до врха кубета
Нек се ори пјесма будућности.

15

"А сад Раде овај камен вељи
Нек је спомен војводи Милошу
Моме зету, славном Обилићу.
Ој Милоше, сунце међ звјездама
Ој Милоше, дико витезова
Сад опрости честитоме кнезу
Што послуша Бранковића Вука
Послушао па се покајао.
Овај камен Топлици Милану

Овај до њег Косанчић Ивану
Милошевим до два побратима
Крв им печат вјерности Лазару
Моје сузе - од мене уздарје.

16

"Овај камен нек је спомен драги
Страhiniћу витезу без мане
Што погуби силног Влах Алију
Те част опра дому Југ Богдана.
Овај до њег Херцегу Стјепану
Што направи покор од Турака
А са своји кршни Херцеговци.
Овај до њег Мусићу Стевану
И брату му Мусићу Лазару
Синовима Мусе војводе
И Драгане сестре цар Лазара.
Овај камен Ваистину слуги
Што погибе крај свог господара.
Овај до њег Васојевић Стеви
Што опозда стићи на Косово
Што опозда али не одоцни
Но бој нови отпоче с Турцима
Док последње обоји божуре
Крвљу својом и крвљу Азијском
И све храбре ђеце Васојеве
Те се тако ослободи клетве
И Лазина прими благослова.

17

"Овај камен Рељи од Пазара

Чудном Рељи, крилатом јунаку
Што потврди славу Србинову
Својом славом и својим јунаштвом.
Овај до њег Владети војводи
Што ми први донијео гласа
Са Косова поља божурнога
Ђе божури бјели растијаху
Док од бјелих посташе крмезли
Обојени крвљу од јунака.
Овај до њег слуги Голубану
Што вољаше за крст умријети
Нег остати са мношвом у Крушевцу.
Овај до њег Орловићу Павлу
Рањеноме до смрти витезу.
Овај до њег Косовци Ђевојки
Што умрије лечећ рањенике -
Глачај Раде овај камен бјели
Нек се блиста српско ђевојаштво
Ка јутарња звезда међ звездама."

18

Тако Госпа редом спомињала
Спомињала косовске јунаке
Сваки камен споменик једноме
Јал двојици јал десеторици
Десетини јал буљуку цијелом
Са њиховим славним војводама
Док сто тисућније набројала
Изгинуле на Косову војске
Сваки камен плачем оживјела
На свакоме свјећу упалила.

19

Тако ишло по задуго врјеме
 Док је Раде цркву изградио
 Од темеља дори до шљемена
 А кад Раде до шљемена дође
 Тад царица свика удовице
 Свикала је триста удовица
 Све косовских сињих кукавица
 И са њима њине сирочиће
 Соколова палих соколиће.

20

Па кад их је царски погостила
 И дарима многим обдарила
 Овако им смјерно бесједила
 "Сестре моје, тужне удовице
 Погледајте цркву Љубостињу
 Док је Раде до шљемена зидо
 Ја сам сваки камен намјенила
 Јунацима палим на Косову
 За крст часни и слободу златну
 Јали моме јал вашем бабајку
 Јали моме јал вашем војину
 Јали мојој јали вашој браћи
 Јали моме јал вашем рођаку
 Јали куму јали пријатељу
 Јал велможи јал његовом слузи
 Над сваким сам сузе исплакала
 И свакоме свјећу запалила
 Нек свак има споменик у цркви
 Башу овој бјелој Љубостињи

Као да су живи узидани.
Њине душе нека овдје сљећу
Нека буду близу моје душе
Нека штите свету Љубостињу
Нек слушају српске уздисаје
И молитве сиротиње раје
Па нека их у небо узнесе
Пред Господа и Богородицу.

21

"Сестре миле, ја вас нисам звала
Да плачете и да наричете
Над косовским драгоцјеним гробљем
Милица се за вас исплакала
Док је Раде Љубостињу зидо
Од темеља дори до шљемена
Докле цркву није претворила
А у српски велики сузарник.
Данас ваше сузе уштедите
Још ће бити дана за плакање.

22

"А сад Раде гле кубета зида
Витка, свјетла, висока и красна
Да нам буду спомен будућности
Будућности свјетле Србинове
Издане на горкој прошлости
На мукама многих мученика
На жртвама многих витезова
Над сузама многих удовица
И на писку многих сирочића.

Сада сестре пјесму запјевајте
Запјевајте пјесму радосницу
Запјевајте српској будућности
И будућим срећним кољенима
Што ће доћи после ропске ноћи
Запјевајте српском васкрсењу
Докле Раде уздиже кубета
На бијелој Љубостињи цркви."

23

Кад то чуло триста удовица
У грлу су сузе оставиле
Па дрхтавим гласом запјевале
Запјевале пјесму радосницу
Радосницу српској будућности
"О свевишњи Боже над војскама
Над војскама небесних анђела
И војскама српскијех ратника
Благослови српска покољења
Што ће доћи после ове ноћи
Да с' умноже са Твојом помоћи
Кад Ти хтеднеш и Ти када рекнеш
Сухо дрво озелењет мора
Кад Ти хтеднеш и Ти када рекнеш
Српски ће се васкрс заблистати
Твојом славом Срби прославити
Порушени двори оправити
И кандила хладна упалити
Упрљано име Исусово
Опраће се водицом од ружа
Усправит се сломљени крстови

А замукла звона зазвонити
Земља ће се крстом освјештати
Народ ће се Христу поклонити
Завладаће правда и слобода
Зацарити љубав и истина
Наша села пјесмом напунити
С младићима старци ће играти
С невјестама баке ликовати.
Хвала Богу и Божијој милости
О да дивне српске будућности
Красне, свјетле, високе и славне
Ка кубета царице Милице
Е то их гради неимаре Раде.
Све ће тако бити ако Бог да
И бијела црква Љубостиња
Наше миле Госпе задужбина."

24

То све слуша Раде неимаре
Па од миља и он запјевао
Још повика на триста мајстора
Да и они гласно запјевају.
"Кад косовске, браћо, удовице
Пјеват могу народу и Богу
И у ноћи чекати свануће
А у ропству срећу и слободу
Шта ј' остало нама јунацима
Што са Лазом бисмо на Косову?
Но пјевајте, браћо моја драга
Све пјевајте и опет пјевајте
Док на цркви кубета свршите

Кубета нас са небом везују
И са светом Небесном Србијом
И са свјетлом нашом будућношћу
Тако рече госпођа царица
И осталих триста удовица."
Тад запјева три стотин мајстора
Запјеваше мушки гласовито
Чекићима пјесму удвојише
Све пјеваше и попијеваше
Докле свету цркву довршише.

25

Ето тако, Срби и Српкиње,
Љубостиња како се градила
Пола с плачем а пола с пјевањем
То је судба правога човјека
И то нам је судба Србинова
Без плакања нема радовања
Без трпљења нема ни спасења
Без Голготе нема Васкрсења
Једно с другим када се удруже
Личе трњу око рујне руже.
То је знала царица Милица
Љубостињска славна ктиторица.
Сад не небу ко звезда се сија -
Света српска мати Евгенија.

(Владика Николај Велимировић)

ПОГИБИЈА ПОПА МИЛА ЈОВОВИЋА

У данима кад на Никшић
 Црногорци ударише,
 Кад бијаху дошли дани
 Да не буде турски више.
 У логору црногорском,
 Покрај куле Лековића,
 Неко књазу оклевета
 Попа Мила Јововића.
 А књаз Мила дозиваше
 У присуству свих војвода
 Па му рече: „Попе Мило,
 Нит'си вино, нит'си вода!“
 Плану Мило као муња,
 Полеће му сабљи рука,
 А два ока ко стријеле
 Сијевнуше у хајдука.
 Војводе се уплашише
 Од изгледа вука горског,
 Да оружје не потегне
 На владара црногорског.
 Као да му оштрим мачем
 Срце мушко расијече,
 Па завика: „Господару!
 Бог са тобом, шта то рече?
 Зар признање то је твоје

Што учињех Црној Гори,
И зар има неко ко би
Мого Мила да прекори?“
Књаз не рече ништа више,
Већ у страну некуд гледа,
Док чувеном харамбаши
Срце пуца од иједа.
Па се с тешком љутњом бори,
Савлађује бијес у се
А на прси златне токе
Од иједа тресу му се.
Па љутито напуштио
Господара и војводе,
И под шатор свој свилени
Са мислима тешким оде.
Јекну као лав рањени,
Неправда га пече, боли;
Мисли како осветит' се
Господару – књаз Николи?
Па у љутњи гусле зграби
Одјекнуше танке струне
Кликну Мило као соко,
Па се мајком, Ђетном, куне.
Да ће поћи у град Никшић,
Сам, без иког истог дана,
И на мегдан позват силног
Мушовића капетана.
Баци гусле, узја вранца,
Преко Зете пређе воде,
И на хату помамноме
Преко поља граду оде.

Лети вранац низ Растоке,
Као да га носе крила,
Док с бедема турска стража
Опазила попа Мила.
ЂПа излазе из шанаца
да чуднога госта виде,
А питају један другог:
„Ко је, куд ће, откуда иде?
То је неко полудио,
Или иде на предају,
Или иде да погине?!“
Турске страже нагађају.
А поп Мило све је ближе
До турака и шанаца,
Пред собом је заморио
Бијеснога свога вранца.
Као што му доликује
Бира турске породице;
На најтврђе иде шанце,
На најљуће градске злице.
Па ако би погинуо
Да погине од јунака,
Од чувених и признатих,
Феризових потомака.
Устави га турска стража
На капији од Никшића.
Каза им се, и нареди,
„Зовите ми Мушовића!“
Када чуше Турци ко је,
Отрчаше капетану;
Мало затим и Мушовић

На капију градску бану.
Па кад виђе попа Мила
На бијесном вранцу своме,
Доласку се изненадном
Обрадова његовومه.
„Откуд јутрос, Јововићу?“
Веселијем гласом рече,
„Зар од књаза црногорског
У мој тврди град утече?
Примамо те објеручке,
Све ћемо ти опростити,
Живпту ти, харамбашо,
Вјеруј, неће ништа бити!“
Плану Мило: „Доста више!
Не будали без потребе;
Ја сам доша, капетане,
Да на мегдан зовем тебе!
Да докажем господару,
Да нијесам што он каже,
И ономе што ме пањка
И о мени свашта лаже.
Но се среми и изиђи
Бирај мјесто за мегдана!“
Те ријечи као муња
Погодише капетана.
Преблијеђе пред хајдуком
Из јуначке Марковине,
Јер је знао да од сабље
Његове се лако гине.
Не смје мегдан да прихвати,
Препаде се својој глави,

А на славу и на прошлост
Куће своје заборави.
Нијесу му као и он,
Страшљивице били стари,
Но јуначки, три вијека,
Са Никшићем управљали.
Излазили на мегдане
Најбољијем јунацима,
Сјекли главе црногорске
По брдима и кланцима.
Данас сабља Мујагина
Наче славу куће ове;
Нема срца да позиву
Јуначком се одазове.
Већ у страху, кукавички,
Знак на кулу стражи даде;
Јекну плотун са главице,
Поп погођен с коња паде.
Вранац стрекну и побјеже
Натраг, преко воде Зете,
А на Мила са сабљама,
Низ главицу Турци лете.
Па се грабе ко ће прије
Махнут сабљом по соколу,
За чије је име чуо
И цар Хамид у Стамболу.
На мртвога попа стиже
Феризовић Хасан први;
Звизну сабља – глава паде
У сточену локву крви.
На највећу градску кулу,

На врх хара Мушовића,
Истакнуше Турци главу
Попа Мила Јововића.
Са стржевог оштрог коца
Гледа Мило са висине,
Како му се Турци зоре
И по граду шенлук чине.
А гавран се – црна птица,
Обрадова изненада,
Кад крваву видје главу,
Па се вије изнад града.
Примиче се изнад табље
Да на бедем падне тврди,
По старијем навикама
Мушку главу да нагрди.
А кријући – из харема,
Кроз пенџере вире буле,
Да чувену виде главу
Српског попа на врх куле.
Не могу се нагледати
Ни ишчудит буле младе,
Па питају једна другу:
„Што поповске нема браде?“
Но кад вранац зарзао
Пред шатором попа Мила,
Сва се војска црногорска
У логору узбунила.
Јер се јаду досјетише,
Па планове тајне граде;
Мало затим турска стража
Обезглављен леш предаде.

Кад видјеше труп без главе
Чувенога харамбаше,
Све војводе и војноци,
У логору заплакаше.

Смркнуло се књазу лице,
Много жали попа Мила,
Јер његова ријеч, јутрос,
Повод му је смрти била.

Па дозива перјанике
И овако каже њима:

„Сахраните попа мила
Са највећим почастима!
Јер је Мило заслужио
Кроз сто тешких окршаја,
Да с јуначким почастима
Сахранимо љутог змаја.

Учесник је свих битака,
Од Бојане па до Дрине,
Па иако данас лудо
Оде у град да погине!“

А ујутро, у свитање,
Једна храбра жена млада
Провуче се кроз шанчеве
Из Никшића – турског града.

А устави је наша стража,
А Госпава њима каза:

„Носим нешто много важно
За Николу – вашег књаза.“

Кад је прими књаз Никола
Црногорка кршна ова,
Дар потеже необични

Господара те дарова.
Књаз мараму одвезао,
Кад крвава у њој глава,
Али познат не могаше
Попа Мила, љутог лава.
Крв се смрзла и покрила
Дивно лице у јунака,
Познати га не би могла
Ни рођена Ђетна мајка.
Крвљу очи заливене,
Умршена коса дуга,
Кад господар дозна ко је,
На срце му паде туга.
А Госпава причат поче:
„По поноћи ноћас, књаже,
Провукох се кроз шанчеве
И кроз густе турске страже.
Успузах се кроз зидине
Тврдог хара Мушовића,
И украдох са врх табље
Главу Мила Јововића.
Зар јуначку главу ову
Гледат како кљују птице,
А да срце наслађују
Никшићани – љуте злице!“
Књаз краву узе главу
И овако проговара:
„Попе Мило, зашто јутрос
Ожалости господара?
Ја се с тобо нашалио
А ти као муња плану,

И однесе на дар галаву
Никшићкоме капетану.
Ко би мога помислити
Да ћеш тако учинити
И без ништа, без потребе,
Главу своју изгубити.
По јунаштву и памети
У прве те бројих људе,
Данас твојој црној смрти
Црногорци сви се чуде!“
Па Новаку Рамовоме
Књаз Милову главу даде;
Новак главу пољубио
И овако зборит' стаде:
„Стрико Мило, грдна рано,
Какве су те тешке муке
Наћерале да улетиш,
У град Никшић – међу Турке?
Ко те, стрико, оклевета
И отрова љутом злбом;
Што ме не зва када пође,
Да погинем и ја с тобом?
Тебе Турци не убише,
Већ лаж, мржња и клевета,
Оних што им твоја слава
И јуначко име смета!“
Погледа га књаз љутито,
Па наредбу хитну дава
Да се Милов гроб откопа
И сахрани с трупом глава.
Ето тако попа Мила

ЂОРЂИЈЕ ЂОКО КОПРИВИЦА

Плаховитост скупо кошта,
Под тврдијем зидинама
Крвавога Оногошта.
Да докаже своју вјерност
Пред Николом господаром,
Ко Обилић некад што је
На Косово пред Лазаром.

СУЂЕЊЕ СЕРДАРУ ШЋЕПАНУ РАДОЈЕВИЋУ

Глад и силна војска Омер-паше,
 Црногорског Књаза примораше
 Да примирје са Турцима склопи,
 Ради општегмира у Европи.
 Кад књаз ово потписа исреди,
 У нахије јави и нареди,
 Да ко не би пушку опалио,
 И примирје ово покварио!
 Сердар Шћепан није знао за то,
 Те прекрши наређење дато;
 Оде с Четом уз Херцеговину,
 Те под тврду голију планину —
 На вратима од Дуге крваве,
 Двије Турске посијече главе;
 И по своме обичају старом,
 Из дуге се врати са шићаром;
 И у село стиже Марковину,
 Танкој кули под Гарач планину.
 Ту с дружином плијен подијели;
 Ту су турске главе донијели,
 Хоће сердар да дарује с њима
 На Цетиње књаза побратима.
 Али прије него сердар пође,
 Књига књазу на Цетиње дође,
 Од Турака, из града Никшића,

Капетан му пише Мушовића.
Силан турчин ријечи не бира:
Зар си књаже, уговор од мира,
Погазио и рат продужио
Знаш ли шта си с' тим заслужио?
У Стамбол ћу султану јавити,
Па ће сила турска навалити,
Цетиње ти са земљом сравнити,
А тебе ће жива ухватити,
Више неће црне Горе бити,
Нит' ће турском царству пркосити,
Нит' ћеш радит што је тебе воља,
Доста ми је ваших самовоља!
А кад су ти додијале муке,
Молио си и Русе и турке;
Када ти се радило о глави,
Да се ратно стање обустави.
И цар турски смилу'о се на вас,
А ви све то погазисте данас!
Из Дуге су јавиле ми страже:
Сердар Шћепан, твој побратим, књаже,
Двије турске главе посијече
И с плијеном богатим утече;
Пред поћером турском, из Голије,
А први си тражио примирје!
То је брука и срамота, књаже,
Владар један да петља и лаже!“
Кад је за то књаз Данило чуо,
Као муња небеска плануо
И не мога бијес да савлада,
Већ дозива Ђукановић рада:“

Узми, Раде, перјаника седам,
 Или ми се не враћ, те ни један,
 Ил' у току данашњега дана,
 Пронађи ми сердара Шћепана.
 Због кршења уговора мира,
 Од два суда — један нека бира:
 Или нека на Цетиње дође,
 Или нека Мушовићу пође,
 Да му Турци у никшићу суде,
 Због његове самовоље луде.
 Не шћедне ли тебе послушати,
 На мјесту га мораш мушкетати!“
 А кад стиже Марковини Раде,
 И поруку књажеву предаде,
 Сердар стао, не зна шта да ради?
 Наредба га ова изненади,
 Па размишља на коју ће страну,
 Или књазу, или капетану...?
 Зна: нарав је књажева пријека,
 Ту сигурна погибија чека
 И то од свог богом — побратима,
 И ријеши да иде Турцима,
 Да га братска не убије рука
 Турци су се намучили мука,
 Гонећи га, да му главу смакну,
 И на бедем никшићки истакну.
 Сам ће им је данас однијети,
 Једном ће се свакако мријети!
 И на свога помамног дорина
 Пређе преко тврдијех планина,
 Па кад градским бедемима приђе

И стража га из шанаца виђе,
Прво сердар оружје одложи
И долазак његов образложи.
Па је онда замолио стражу
Да све бегу Мушовића кажу,
Да је дош' о да му суде Турци.
Сад се нађе Мушовић на муци,
Јер овоме надао се није.
Али сазва турке виђеније,
На својему бијеломе хару
Да пресуду донесу сердару!
Но кад Шћепан међу Турке бану,
Он поносно приђе капетану:
„Капетане, од Никшића града,
Доста сам ти задавап јада,
Доста сам ти заплакао була
И тврдијех разрушио кула;
Доста турских глава посјекао,
Сад ми није погинути жао!
Ево, главе са сердара жива,
Дар који се ником не дарива.
Одавно је тражиш, Мушовићу,
Да закитиш бедем у Никшићу!²
Дрскост ова изненади турке,
На сабље им полећеше руке.
Чекали су молбу и кајање
И његово понизно клањање.
Бег Мушовић корити га поче:
„Мало лакше, мрки Црногорче!
Није ово Дуга ни Голија,
Већ суд турских праведних судија,

Што пресуду треба да донесу,
Самовољи твојој и бијесу!“
Џидић Хасан устаде и рече:
“Ја предлажем да се посијече!
Сам је себе на смрт осудио,
Суд му није ни потребан био!“
Онда рече Мустајбеговићу:
„Ја предлажем, беже Мушовићу,
Да се сердар на колац набије
И пресуда изврши што прије.
Лакше ће нам мртвој бити браћи,
А онда га на бедем истаћи,
Да га мрки гавранови кљују,
А да Турци срце наслађују!“
Онда вели Париповић Беже:
„Нас освета и крв братска веже,
Да овога, нашега крвника
И великог, дрског разбојника,
На најтеже ударимо муке,
Ошто смо га скучили у руке.
Он је двадес, посјек'о Турака,
Најбољијех никшићких јунака.
Многе буле у црно завио,
На хиљаде брава одјавио,
Није дао из града изаћи
Па да би се одужили браћи,
Нешто теже од смрти пронаћи,
Те сердара црногорског смаћи!2
Ациманић беже проговара:
„Аман, Турци дајте ми сердара!
Два ми брата у Дугу посјече,

А онда се пред књазом зарече;
Да ће главу и моју да скине,
Па тако ви Меке и Медине
И тако ви у Стамболу цара,
Поклон'те ми Шћепана сердара!
Да га мучим да срце насладим,
Док му живот на муке извадим!“
Ацајлија Феризовић, стари,
Сабираше изложене ствари.
Има старцу стотину година,
Зна га добро Мека и Медина;
Састај'о се с Никцом од Ровина.
Носи рану с крвавијех Круса,
Бранио је Цариград од Руса.
Три је пута био код султана,
Па се старац диже са дивана:
„Турци, браћо, мојега ми дина,
Ви немате људскијех врлина,
Ни јуначке части, ни угледа,
Зар то није за царство увреда?!
Ако главу смакнемо Шћепану,
Помрачисмо славу капетану,
И за то ће сва Европа знати,
Зар се смије тако поступати?
Свезаног, је лако погубити,
А још лакше углед изгубити.
Но освета братска кад вас мучи,
Што се који од вас не одлучи
Да сердара под оружјем срете?
Јер јунаци јуначки се свете,
Или што га на мегдан не тражи,

Разјарено срце да ублажи?!
Голоруког сердара судите,
А њудском се правдом не служите.
Сердар тако поступао није,
Са Турцима рука свезаније.
Ђерка моја, у Гацко удата,
Сердару је Шћепану предата,
Када су је Црногорци били
У злогласној Дуги заробили.
Сердар Шћепан, у Дугу крваву,
Чувао је као своју главу,
Да је неко мрко не погледа,
Док на Крстац Звиздићу је преда.
Тако људи и јунаци чине,
То су праве људске величине!
Да је Шћепан за примирје знао,
И за ријеч књаз коју је дао,
Не би данас на суд турски био,
Нит би књазу ријеч погазио!
Ово није катил ни зликовац,
Већ поштени један Црногорац;
Који живот и слободу брани,
А ви данас, Турци Никшићани,
Мислили сте да стекнете славу
Кад смакнете сердареву главу,
Коју сабља ни пушка не штити;
Смије ли се који усудити
Да на мегдан позове сердара,
Доље испод Мушовића хара,
У присуству овог славног суда
И с тим нек се заврши пресуда!2

Погледаше преда се бегови,
Предлог им се не допаде ови.
На хар мучна тишина завлада,
Док подоцкан, капетан од града,
Прошета се по бијелом, хару,
Затим приђе Шћепану сердару:
„Ја у име правде и Алаха
И у име никшићких Турака,
Поклањам ти живот каурине,
Без дана се суђеног не гине!
А коме се од бегова крива,
Што те пуштам из Никшића жива,
Нек те сјутра нађе и пос'јече!“
Онда Шћепан радојевић рече:
„Капетане, ти ме пушташ жива,
А сви Турци сматрају ме крива.
И тебе ће сјутра окривити,
Кад ти стану даве долазити,
Да је сердар Шћепан с хајдуцима,
Ударио никшићким Турцима.
Примирје ће кратко потрајати,
Па се немој после покајати!
Но, одлука таква кад је пала,
Онда би ми потврда требала
Коју морам господару дати,
Јер ми неће нико вјеровати
Да сам код вас на суд турски био
И да си ми живот поклонιο.“
Капетан му потврду написа,
Па удари печат и потписа;
А коња му и оружје врати,

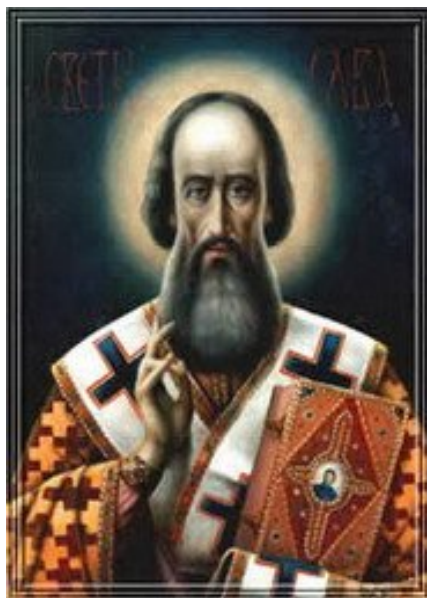
И стража га из града испрати,
До високог Будоша планине.
Но, шта мрки Црногорци чине
Од како су чули за сердара
И поступак — књаза господара,
Сва се Црна узбунила Гора,
Сердар Шћепан осветит' се мора!
На муку се нађе књаз Данило,
Покаја се, ма је касно било.
Црногорци, пргави и љути,
С Турцима ће кавгу приметнути
И турскога цара изазвати,
Ко ће турској сили отпор дати?
Но кад Шћепан стиже на дорину
У малено село Марковину,
Проломи се плотун из пушака,
А запјева сердарева мајка.
Гласнуше се са Гарча чобани,
При врх брда на западној страни,
Џефердаре танке опалише
И веселу вијест објавише,
У сва села Катунске нахије,
Сердар Шћепан да погубљен није.
Свуда опште весеље завлада,
Док глас стиже до цетиња града.
Књаз Данило пред Биљардом бјеше
Кад веселу вијест донијеше;
Па кубуре трже иза паса,
Опали их, а кликну из гласа:
„Благо мене, данас и довијек!
Иако сам напрешит и пријек,

Али срећа на мојој је страни,
Хвала вама, Турци Никшићани!
Кад пуштисте мога побратима,
Често среће у несрећи има!“
Док загрмље плотун са свих страна,
И читавог не престаја дана,
На Цетињу, пољу од мегдана
Због доласка сердара Шћепана!

ОДЛАЗАК У СВЕТУ ГОРУ

У свом двору на Рибници
подранио краљ Немања,
стар и брижан, а животом
рђавога одвек стања;

подранио, слуге зове;
зове слуге и дворјане
прије сунца да на ноге
као и он свак устане.

Двор је краљев у забуни,
у њ најљепшег нема члана,
који га је украсива'
неколико прије дана.

Краљ, краљица, Вук и Стефан
и дворјани сви уморани;
прошлу ноћ су и дан прошли
у бригама исплакали.

Књаза Растка нигдје нема,
- ка' прогутан земљом да је -
гдје је поша', куд се дио,
досад нико не дознаје.

Није ли га прогутао
вал Мораче ил' Рибнице,
на чамчићу ловећ' рибу
испод града и Горице?!

Јесу ли га звјерад у лов
растргнула у планине,
када се је за срнама
гором пео уз висине?

Да л' је жртвом зликоваца
књаз лијепи гдје пануо?
Хвала Богу, гдје ће бити
млад краљевић издахнуо?!

Свак се пита, свако зебе,
на несрећу свако слути,
а краљевски пар и кућу
превелика жалост мути ...

Гдје је онај дивни момак,
ка' звијезда што јежђаше
Ђемовскијем на свом хату,
и ка' соко летијаше?

Гдје је онај зор младосни
с бујном својом околином;
куда зађе сјајни витез
из властеле са дружином?

Њемило је зам'јенило
пјесму, свирку, смијех, шале;
црне слутње на двор краљев
ненадно су ето пале ...

Свако тражи, распитује
гдје је Растко? - Растка није;
да л' га жива или мртва
ко год, можда, гдје год крије?

У његовим одајама
представља се на погледу
све на мјесту, ствари све су
и у добром све је реду,

књиге, стр'јела, мач и копље
и од'јело и штит ту је;
у подруму зорни хат му
копа ногом, подврискује ...

Многобројни слуге му се
с пажљивошћу распитују,
ал' не знају ништа рећи,
него горко јадикују ...

Један само од њих свију,
плакајући тужан рече
да је младог књаза Растка
застануо једно вече,

обливена са сузама,
пред иконом на кољена
у молитви страсној, врелој,
чак до земље превијена

и ријечи чуо ове:
"Опрости ми, родитељу,
за одлуку, са којом ћу
нанијет' ти тугу вељу,

и ти, мајко, слатка мајко,
и ви, браћо, обојица
опростите, а тјешите
милог оца сва тројица!

Родитељски дом остављам
и књажевска преимућства;
другом двору, другој кући
мене тајна вуку чувства!

Тамо нема бојних справа
од стријела и мачева;
тамо оклоп, срма, злато
са зидова не одсјева ...

Тамо нема тамбурица,
ни свирала на дохвату;
пјеваније чут' там' нећу
ни глас моме добром хату ...

Тамо ми је омиљена
душе моје вјереница,
халак, пјесму и оружје
та не воли сиротица ...

Она хоће кротост срца,
мир и љубав и самштину
и молитву, изречену
у побожност и тишину.

Њој је име, свето име -
црква, рајско уточиште;
руку њену, свету руку
моја душа данас иште.

Света цркви, вјеро света,
у твоје ме прими крилу,
драгу Зету, краљевину,
ти заштити моју милу;

у то име приносим ти
на жртвеник младост моју;
цркво света, вјеро света
милост за род просим твоју!

О Атонска Горо света,
мог спасења Арарате,
нек' анђели кроке моје
к твојој страни сјутра прате!"

Кад Немања ово чуо
мутно му се бистри лице,
па ће рећи пред дворјанством
и краљевства поглавице:

"Није љепше Бог могао
наградити моје труде,
ни положај створити ми
завиднији међу људе;

сам сам парче све по парче
скупља' ове краљевине,
и подига' пред свијетом
њезин углед у висине ...

А Бог ме је обдарио
у мом дому са три сина;
јемство среће у њих наћ' ће
краљевства ми величина.

Два ће сабљом да га бране,
а у савез трећи с Богом
краљевство ми опасати
с добрим редом и са слогом.

Слава теби, Боже свети,
и ти, Растко, славан био
краљевство ми и сам себе
узвисио, прославио!"

Суза топла иза тога
краљевим се лицем ваља;
није суза жалосница,
коју око лије краља,

но је роса од блаженства,
што му борним лицем тече,
јер једнога светитеља
у својему дому стече...

Српска црква би плакала
да се Растко не појави;
српској књизи и просвјети
кам темељац он постави,

и завјешта у аманет
да се Срби слогом вежу,
да туђину рад' неслоге
и трвења не подлежу.

Ка' анђео из њедара
божанствених он излеће,
да му рука света сади
по ливади српској цв'јеће;

цв'јеће књиге, цв'јеће знања,
за које је уложио
своју младост, своју сјајност,
кад је цркви приступио.

У прегнућу младих срца
будућност је домовине;
младе снаге отачаство
умним радом сретним чине.

Своја лична удовољства
књаз је Растко пренебрега',
а цркви је и науци
себе дао, дао свега ...

Није лако младој души
сјајност двора оставити,
па се пустит' под сводове
од ћелија покмастити;

није лако, ал' је слатко
за народ се жртвовати,
и најдраже, најмилије
на олтару рода дати.

Дат' му душу, дат' му живот,
способности све му дати,
па ће мила домовина
као алем кам засјати,

а да нам је она љепша,
слобода је ресит' мора;
слободи је колијевка
Немањина Црна Гора.

Без слободе што су људи?
Чопор стоке на пасиште!
Груд Србаља од слободе
да удише - тамјан иште.

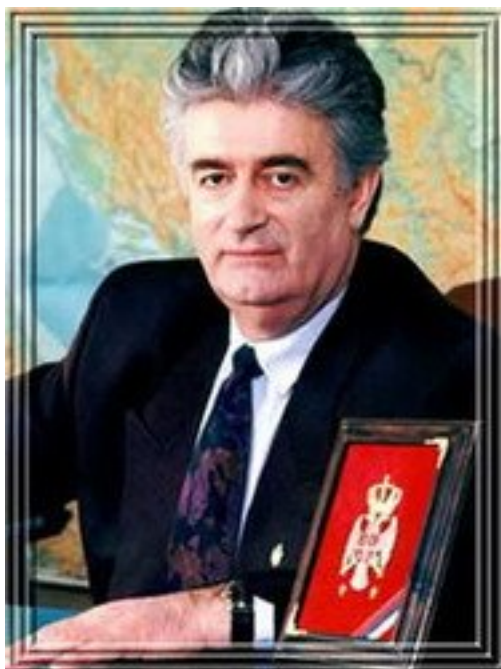
Здраво, мали слободани!
Здраво, синци земље ове!
Прирастајте да стечете
родном крају славе нове,

да дуг свети одужите
и аманет од прошлости,
да у гробу од радости
Немањине шену кости

и да харност укажете
наше књиге светој глави,
и захвални на вјекове
останете светом Сави!

(Књаз Никола Петровић Његош)

СЕСТРО ВИЛО С РОМАНИЈЕ

Сестро, вило нагоркињо,
Са високе Романије,
Са планине која вјерно,
Соколове српске крије,

Па ми причај о мом роду
И о нашим недаћама,
Јер се пуних шест вјекова
Зло догађа међу нама.

Шта смо Богу згријешили,
Те се на нас не обрће,
Него овај јадни народ
Вјечно страда и посрће?

Међ' Србима слоге нема,
Брат издаје брата свога,
И то траје непрекидно
Од Косова проклетога.

То се, ево, потврдило
И овијех тужних дана —
Хоће, вило, да ухвате
Карацића Радована!

Поједини властодршци
Мисле да се обогате,
Губале их паре, које
За српске им главе плате!

Него моја сестро вило,
Ти знаш боље ове јаде,
Шта то људи на власт' што су
Од народа свога раде?

Је л' истина, како кажу,
Да ће предат' српске вође,
Међу њима Радована,
На крвнички суд да дође?

Могу ли се јадни Срби
У спас његов понадати,
Да га гора Романија
Крвницима неће дати?

„О, гусларе, што ме питаш
И вријеђаш моје ране,
Када видиш и сам да смо
Доживјели црне дане!

Нама више спаса нема,
Пропаде нам Српство мило,
Зло је на нас, са свих страна,
Без узмака ударило,

Да покоре, да униште
Овај јадни народ мали...
Под силом смо отоманском
Своју вјеру сачували,

Борили се шест вјекова
И гинули за спас рода,
А имали, мимо друге,
Издајица и изрода.

Али ових задњих дана
Највише се намножише,
Зато нам се, јадном Српству,
И сам видиш — црно пише.

Хоће да нас обезвјере,
Да не знамо ко смо, шта смо,
Јер им смета то што вјеру
Прађедовску сачувамо!

А Косово што помињеш,
Због њега нас баксуз прати,
Пропало се, колико смо
За њ' морали крви дати!

Од косовске зле вечере
Кренуле су српске свађе
И од тада, па до данас,
Свака мука Србе снађе.

Од кад изда Вук Лазара,
Издајство нас стално прати
И велики Карађорђе
Због издаје главом плати.

Али није никад било
Јада, као ових дана,
Отимљу се ко ће предат'
Караџића Радована!

Тешко земљи и народу
Кад на црне гране дође,
Да продаје крвницима
Прослављене своје вође.

Продавају оне што су
На бранику земље били,
Да би боље олошима
Свјетским срца насладили.

Мало им је било што су
Послали им Слободана,
Но сад хоће, пошто-пото
Да ухвате Радована

И Младића генерала,
Команданта војске српске,
Вребају га да ухвате
Плаћеничке банде мрске.

Крајишник је већ ухваћен,
А због чега, брате мили,
Зато што су тешки покољ
Браће Срба спријечили.

Не чудим се оним' што су
Из свијета бијелога,
Јер су они вјечно били
Против Српства несрећнога.

Вазда су нас нападали
И границе прекрајали
И нељудски, без повода,
Са Србима поступали.

Но се чудим нашем јаду
И неслози од давнина,
Зашто мора вазда Србин
Дизат' руку на Србина?

Зашто му је туђин пречи
Од рођеног свога брата,
Па на срамну ступи страну
Освајача и џелата,

И постаде вјерни слуга,
Крнавијем убицама,
Ако ово зло настави,
Мој гусларе, тешко нама!

Издајници земље своје
Америци обећаше
Да ће Хагу испоручит'
Соколове славне наше,

За мизерну шаку пара
Да одрже народ с њима,
Тешко оној земљи, која
Такве људе на власт има.

А судови наши ђе су,
Не било их, Боже, више,
Зашто ову тешку бруку
Своје земље дозволише,

Да биране српске главе
Крвницима испоруче,
Зар катили бјелосвјетски,
Да им суде, да их муче?

Окле нико никад од њих
Жив изићи неће више,
Ето наши несрећници
Шта од браће урадише!

А тај хашки суд је створен
Ради Срба несрећније',
Исто као Голи оток
Што је био некад прије.

Милошевић сам се брани
На суд', као сирјак љути
И свијету доказује
Да су Срби нападнути.

А тај напад планираше
Најмоћније свјетске силе,
Да би онда, после тога
Србе за све окривиле!

Бранио је Милошевић
Своју земљу нападнуту,
Па је зато отишао
По великом зломе путу...

Они што су против Српства,
Што их нигдје било није
Са народом за вријеме
Срамне НАТО-агресије,

Побјегли су из Србије,
Да се спасе, тијех дана,
Да би после кукавички
Ухапсили Слободана,

Ово нико у свијету
Урадио досад није -
Продавао челне људе
Своје вјере и нације.

Зар чувене генерале,
Каквих мало свијет има,
Испоручит на суд хашки
Српског рода крвницима?!

И то оне генерале,
Своју земљу што бранише,
Па ко ће је, после овог'
Кад затреба бранит' више?

Шпијуни се амерички
На све стране растрчаше,
Да пронађу и прокажу
Те хероје славне наше.

Нема никог да им смета,
Раде шта им одговара,
А изроди помажу им,
Рад' фотеље и рад' пара.

Караџића и Младића
По свакоме јаду траже
И огромне паре нуде
Ко ће за њих да им каже.

Они су им главна мета,
Много су им јада дали,
Јер остварит' не моглоше
Оно што су планирали!

А Радован Караџић се
Романијом гором шета,
Око њега поуздана,
Соколова српских, чета.

Ни птица им прић' не може,
А камо ли људска нога,
Сви су спремни да погину
За славнога вођу свога.

Па запјевај, мој гуслару,
То никаква тајна није,
Да Радован налази се
На врх горе Романије!

Не крије се, но одмара,
Испод јела високијех,
Па нека му неко приђе
Од тих рђа, ако смије!

А то они добро знају,
Но не смију да ударе,
Узалуду народ страше,
Узалуду нуде паре,

И траже га тамо где се
Налазио никад није,
Измишљају разна мјеста
Од поћера где се крије,

Да пред свјетским моћницима
Оправдају како себе,
Нападају српска села
Без повода и потребе.

А ја с братом Радованом
Сједим на врх Романије,
Та планина одвајкада
Гласовите Србе крије.

Старина је Новак некад
Хајдуково по њој прије,
Сва га сила отоманска
Тамо могла наћи није!

А пећина Новакова
Налази се у тој гори,
Којој никад неће моћи
Прић' убице и злотвори.

Та пећина опјевана
У вријеме зимских дана,
Чува српског славног вођу
Карацића Радована.

Да је Принцип умакао
Кроз потјере онда швапске,
Када уби надвојводу
Фердинанда крај Миљацке,

Да се могло тога дана
Романије докопати,
Сва га сила аустријска
Не би могла да ухвати...

Сами Господ са небеса
Послао је Радована,
Да сачува од покоља
Српски народ оних дана,

Кад опасност запријети
Од балија и Хрвата,
Када усред Сарајева
Убили су српског свата.

У једноме вијеку су
Три пут покољ припремали
И тек трећи пут су Срби
Џелатима на пут стали,

Предвођени мудрим вођом,
Кога данас у Хаг траже,
Али сила никаква им
Да га нађу не помаже.

Караџића Радована
Сваки часни Србин штити,
Њега читав народ брани,
Не могу га ухватити!

Неће пуштит' тек онако
Да се неко иживљава,
Од свих пара што имају —
Његова је скупља глава!

А жив им се предат неће,
То нека је јасно свима,
Унпрофору, нити Хагу,
Ни нашијем изродима.

Ако неко и покуша
Радована да ухвати,
Нити ће га ухватити,
Нити ће се жив да врати!

Нек срамотни плаћеници
Прво ставе прст на чело
И размисле колико би
Коштало их то злодјело.

Мој гусларе, кажи свима,
Преко струна тананије'
Да Радован на предају
Помислио никад није!

Нити ће се икад' предат'
Крвницима српског рода,
Он је био, и опет ће —
Бити вођа свог народа!

(Божо Ђурановић)

ЗАПЈЕВАЋУ, А ИМАМ О КОМЕ

Запјеваћу, а имам о коме,
 О великом витезу србскоме,
 Осветнику крвавијех рана,
 Од Косова до данашњих дана,
 Вођи Србске Републике нове,
 А Радован Караџић се зове!
 Кад Србину пропаст запријети,
 Турци у рат кидисали, клети,
 Рад прошлости, покоља и међа,
 Усташе нам удариле с леђа,
 С плановима папског Ватикана,
 Да постану владари Балкана.
 Сину муња с небеских висина,
 А мутна се заталаса Дрина,
 Плану огањ, а из огња тога,
 Ето вође народа србскога,
 Крст му златни у десници сија,
 Свак би реко — Громовник Илија,
 Србски витез без страха и мане,
 Алал вјера, брате, Радоване!

Пјевало се у доба Новака:
 „Друмове ће пожељет' Турака",
 А данас их мало ко и срета,
 Радован се Романијом шета...

Романијо, горо од јунака,
Гдје си крила Старину Новака,
Данас скривај брата Радована
Од крвника и србских душмана.
Нека вуци планином се шећу,
А орлови нека пролијећу...
Страшно ли је Романијом проћи,
А камо ли Радовану доћи!

ПОГИБИЈА МУРАТА БОРЧАКА

Прије зоре и бијела дана,
 Књигу пише кнеже од Бањана,
 А шаље је у граду Мостару,
 А на руке Али-паши стару.
 Овако му књигу накитио,
 Честитога пашу поздравио:
 „Ево пуне три године дана,
 Од како те нема про Бањана,
 Да ђевојке љубиш не љубљене,
 И невјесте под прстен вјерене,
 Да покупиш цареву мирију,
 Да покупиш порез и дацију,
 Да ти раја од насиља цвили.
 Бањани се више осилили,
 Припасали јатагане љуте,
 И цареве затворили путе.
 Драги, пашо, на добро не слути,
 Раја ти се оће одметнути,
 Соколи их Петровићу књаже,
 Добро слушај шта ти књига каже!
 Харачлије спремај пут Бањана,
 Васиљева ухвати Јована,
 И хајдука Миловић Стевана,
 Божовића рада с Миљанића,
 Четобашу Шћепана Сарића;

И још љуту с Копривица змију,
Који служи божју летурђију!
Књигу чита и богу се моли,
Рају попе храбри и соколи,
Неће ли се на оружје дићи,
Бањани ће Црној Гори прићи.
Него хитај што се може прије,
И опреми твоје харачлије.
Нека иду на сред Миљанића,
Танкој кули Рада Божовића.
Па ако би добре среће били,
И хајдука жива ухватили,
Послушна би тебе била раја.
Но то гледај омање белаја!“
Стиже књига без икакве муке
Али-паши на бијеле руке,
На помолу бијелога дана,
Донесе је момче из Бањана.
На диван је стави испред њега,
Сави руке, двори старијега.
Паша узе књигу и проучи,
Па ракију и каву наручи,
На дивану сједе крај оцака,
А дозива Мурата Борчака:
„Мурат-аго, слуго поуздана,
Баста ли ти поћи до Бањана
Собом узми Турке харачлије,
Покупи ми порез и дације,
Тамо ми се побунила раја,
Него гледај омање белаја,
Но кад Плану и Билећу пређеш

И граници од Бањана дођеш,
Братогошт ћеш прегазит' планину,
И на кулу стигнеш Јузбашину
На сред равна села Миљанића,
Потражит' ћеш Рада Божовића.
Причувај се пријеваре, беже,
Да се какав ђаво не излеже,
Но се сјети кукала ти мајка,
Смаил-аге, Ђока и Дробњака,
Тајно вјешто пређи про Бањана,
Баћовића ухвати Јована,
И хајдука Миловић стевана,
Још брадатог Копривицу старца,
Жива ћу га дерати ко јарца!
Са Велимља Сарића Шћепана,
Што ми рају буне од Бањана.“
Тада загази Борчак уз планине,
Лако пређе преко Звијерине,
Про Билеће и Високе плане,
Докле стиже на равне Бањане,
Под планину, тврду Јеловицу,
Ту нађоше Радову Милицу.
Виче Борчак што му грло даде:
„Јеси л' дома Миљанићу Раде?
Из бијеле куле излазите,
Под Турцима коње приватите!“
Но невјеста излазаше млада:
„Ко то виче Миљанића рада,
Е је Раде ноћас у планину,
На катуну на овчу торину;
Па не може овце да остави,“

Него јој се Борчанине јави:
„Пошто нема на догању Рада,
Спремај конак и вечеру млада,
Е ћемо ти на конак панути,
Чини ми се да на добро слути,
Ја ћу довест на кулу дружину,
А нек, Раде спава у пружину!
Но снашице, Радова Милице,
Спремај коњма бијеле пшенице.
Пчелу убиј, а цицвару кувај,
Још ми стражу на главицу чувај,
Да не бану из гора хајдуци,
Док на кулу ујавише Турци.“
А Милица бега слобођаше,
И овако њему говораше:
„Силан, беже, немој се плашити,
Да ти ико може ударити,
Ил' да ћу ти направит' невјеру,
Ја ћу спремат' конак и вечеру,
Не свраћају овуда хајдуци.“
Тад на кулу ујавише Турци,
Посједоше по бијелој кули,
Док ноћ дању свјетлос, не утули.
Уз оџак се Мурат прислонио,
На дугачки чибук запалио,
Мрко гледа испод обрвица,
А служи га радова Милица.
А каква је три је јада смела,
Танка струка ко зелена јела,
Бјеље јој је од мјесеца чело,
А румено лице и бијело,

Обрвице и очи гараве,
Дуге косе сплела око главе.
Утегла их марамом од свиле,
Љепша млада од бијеле виле.
Јакетом се стегла про њедара,
Но јој силни Борчак проговара:
„Ноћас ћемо заједно спавати,
Морамо се за ноге хватати.“
А Милица говори Борчаку:
„Ја ћу с тобом остат' на оџаку,
Нека Турци иду да спавају,
Другу сам им спремила одају.“
Шири Мурат пут Милице руке,
Хитро посла на спавање Турке,
Млади момци уморни и пјани,
Сви поспаше као и поклани.
У том бјеху и заборавили
Гдје су дуге пушке оставили.
А Милица по кући послије,
На Мурата оком намигује,
Па Борчаку говори од шале:
„Дај ми беже двије пушке мале,
Јер се немаш ни чега плашити.“
Ма се Турчин не да преварити,
Но дозива Радову – Милицу:
„Хајд Влахињо, мене у ложницу,
Ниску ћу ти поклонит' дуката!“
Док се кули ошкринуше врата,
Викну Раде са ножем у руци:
„Већ су твоји повезани Турци,
Но се предај силни Борчанине,

Или ноћас мора да се гине!“
Види Мурат више нема шале,
Хитро трже двије пушке мале,
.Но је Раде уграбио прије,
Докопа му руке обадвије,
Из руку му пушка испанула,
Сва се тресе Божовића кула;
Јер се неда силан Борчанине,
Види јунак мора да се гине.
Па се носе по бијелој кули,
Док се ватра на оџак утули.
Но Мурату говораше млада,
Вјерна љуба Миљанића рада.
„Знаш ли, беже како говораше,
За вечером синоћ кад бијаше,
Да ћемо се за ноге уватити,
Па дуг беже мора да се врати.“
Прићераше бега до дувара,
Трже раде пламена ханџара,
Врат пресјече бијесног Мурата,
Труп му кули завалио врата,
А глава се ваља по плочнику.
Раде своме говори крвнику:
„Покупи ли порез и дацију,
Покупи ли цареву мирију,
Умири ли рају у Бањане,
Повата ли четобаше главне?
Ко што си се паши захвалио,
Из Мостара кад си полазио,
Нећеш твога Мостара гледати,
Нити паши у диван сједати,

ЂОРЂИЈЕ ЂОКО КОПРИВИЦА

Нит' ћеш више гледати Бањана,
Нити сунца, ни б'јела дана;
Ни бијеле буле загрлити,
Нити рају гонит' ни тлачити.“
Тако Раде рече потурици
И замаче гори Јеловици,
Носи главу силног зулумћара,
Пред Данила свога господара,

УРОШ И МРЊАВЧЕВИЋИ

Састала се четири табора
На убаву на пољу Косову
Код бијеле Самодреже цркве:
Једно табор Вукашина краља,
Друго табор деспота Угљеше,
Треће табор војевode Гојка,
А четврто царевих: Уроша;
Цареви се отимљу о царство,
Међу се се хоће да поморе,
Злаћенима да пободу ножи,
А не знаду, на коме је царство.
Краљ Вукашин вели: "На мене је;"
Деспот Угљеш: "Није, нег' на мене;"
Војвод' Гојко: "Није, нег' на мене;"
Ђути нејак царевих Урошу,
Ђути д'јете, ништа не бесједи,
Јер не смије од три братијенца,

Братијенца, три Мрњавчевића.
Пише књигу Вукашине краљу,
Пише књигу, и шиље чауша
До Призрена града бијелога
До онога протопоп-Недељка,
Нека дође на Косово равно,
Да он каже, на коме је царство;
Он је св'јетла цара причестио,
Причестио и исповједио,
У њега су књиге староставне.
Пише књигу деспоте Угљеша,
Пише књигу, и шиље чауша
До Призрена града бијелога,
До онога протопоп-Недељка;
Трећу пише војевода Гојко,
И он шиље огњена чауша;
А четврту царевих Урошу,
Пише књигу, и шиље чауша.
Сва четири ситне књиге пишу
И пошилју огњене чауше
Све потајно један од другога.
Састаше се четири чауша
У Призрену граду бијеломе
Код дворова протопоп-Недељка,
Али прота дома не бијаше,
Но у цркви бјеше на јутрењи,
На јутрењи и на летурђији.
Кол'ко с' силни огњени чауши,
Колико су силни од силнијех,
Те не кћеше коње одјахати,
Но у цркву коње нагонише,

Потегаше плетене канџије,
Ударају протопоп:Недељка:
"Брже хајде, протопоп:Недељко,
"Брже хајде на Косово равно,
"Да ти кажеш, на коме је царство;
"Ти си св'јетлог цара причестио,
"Причестио и исповједио,
"У тебе су књиге староставне;
"Ја л' ћеш сада изгубити главу."
Сузе рони протопоп Недељко,
Сузе рони, па њима говори:
"Одбијте се, силни од силнијех,
"Док у цркви закон савршимо,
"Знати ће се, на коме је царство."
Тако су се они узмакнули.
А кад закон Божји савршише,
Изљегоше пред бијелу цркву,
Тад' говори протопоп Недељко:
"Ђецо моја, четири чауша!
"Ја сам св'јетла цара причестио,
"Причестио и исповједио,
"Ал' га нисам питао за царство,
"Већ за грије, што је сагр'јешио;
"Но идите у Прилипа града
"До дворова Краљевића Марка,
"А до Марка, до мојега ћака,
"Код мене је књигу научио,
"Код цара је Марко писар био,
"У њега су књиге староставне,
"И он знаде, на коме је царство;
"Ви зовите на Косово Марка,

"Хоће Марко право казивати,
"Јер се Марко не боји никога,
"Разма једног Бога истинога."
Отидоше четири чауша,
Отидоше ка Прилипу граду,
Б'јелу двору Краљевића Марка.
Кад су били пред бијеле дворе,
Ударише звекиром на врата,
То зачула Јевросима мајка,
Па дозива свога сина Марка:
"Сине Марко, моје чедо драго!
"Тко удара звекиром на врата?
"Баш ка' да су бабови чауши."
Уста Маркс, те отвори врата,
Чауши се поклонише Марку:
"Божја т' помоћ, господару Марко!"
А Марко их омилова руком:
"Добро дошли, моја ћецо драга!
"Јесу л' здраво Србљи витезови,
"И честити цареви и краљи?"
Чауши се смјерно поклонише:
"Господару, Краљевићу Марко!
"Све је здраво, али није мирно:
"Господа се тешко завадила
"На Косову пољу широкоме
"Код бијеле Самодреже цркве,
"И они се отимљу о царство,
"Међу се се хоће да поморе,
"Злаћенима да пободу ножи,
"А не знаду, на коме је царство;
"Тебе зову на Косово равно,

"Да им кажеш на коме је царство."

Оде Марко у господске дворе,

Пак дозива Јевросиму мајку:

"Јевросима, моја мила мајко!

"Господа се јесу завадила

"На Косову пољу широкоме

"Код бијеле Самодреже цркве,

"И они се отимљу о царство,

"Међу се се хоће да поморе,

"Злаћенима да пободу ножи,

"А не знаду, на коме је царство;

"Мене зову на поље Косово,

"Да им кажем, на коме је царство."

Кол'ко Марко тежио на правду,

Тол'ко моли Јевросима мајка:

"Марко сине једини у мајке!

"Не била ти моја рана клета,

"Немој, сине, говорити криво

"Ни по бабу, ни по стричевима,

"Већ по правди Бога истинога;

"Немој, сине, изгубити душе;

"Боље ти је изгубити главу,

"Него своју огр'јешити душу."

Узе Марко књиге староставне,

Па опреми себе и Шарина,

Шарину се на рамена баци

Отидоше у Косово равно.

Кад су били краљеву шатору,

Рече таде Вукашине краље:

"Благо мене до Бога милога!

"Ето мене мога сина Марка,

"Он ће казат, на мене је царство,
"Од оца ће останути сину."
Марко слуша, ништа не говори,
На шатора не окреће главу.
Кад га виђе Угљеша војвода,
Тад' Угљеша ријеч говорио:
"Благо мене! ето ми синовца,
"Он ће казат', на мене је царство;
"Кажи, Марко, на мене је царство,
"Оба ћемо братски царовати."
Шути Марко, ништа не бесједи,
На шатора не окреће главу.
Кад га виђе војвода Гојко,
Таде Гојко ријеч говорио:
"Благо мене! ето ми синовца,
"Он ће казат', на мене је царство;
"Кад је Марко још нејачак био,
"Ја сам Марка врло миловао,
"У свилена њедра увијао,
"Кано красну од злата јабуку;
"Куд сам гође на коњу ходио,
"Све сам Марка са собом водио;
"Кажи, Марко, на мене је царство,
"Ти ћеш, Марко, први царовати,
"А ја ћу ти бити до кољена."
Шути Марко, ништа не говори,
На шатора не окреће главу,
Право оде бијелу шатору,
Ка шатору нејака Уроша,
Догна Шарца цару до шатора,
Онђе Марко Шарца одсједнуо.

Кад га виђе нејаки Урошу,
Лако скочи са свил'на душека,
Лако скочи, паке проговори:
"Благо мене! ето мога кума,
"Ето кума, Краљевића Марка,
"Он ће казат' на коме је царство."
Руке шире, у грла се грле,
У бијело цјеливају лице,
За јуначко питају се здравље,
Па сједоше на свил'на душека.
Тако мало време постајало,
Данак прође, тавна ноћца дође;
Кад у јутру јутро освануло,
И пред црквом звона ударише,
Сва господа дошла на јутрење,
У цркви су службу савршили,
Изљегоше из бијеле цркве,
У столове пред цркву сједнули,
Шећер ију, а ракију пију,
Марко узе књиге староставне,
Књиге гледа, а говори Марко:
"А мој бабо, Вукашине краљу!
"Мало л' ти је твоје краљевине?
"Мало л' ти је? Остала ти пуста!
"Већ с' о туђе отимате царство.
"А ти стриче, деспоте Угљеша!
"Мало л' ти је деспотства твојега?
"Мало л' ти је? Остало ти пусто!
"Већ с" о туђе отимате царство.
"А ти стриче, војвода Гојко!
"Мало л' ти је војводства твојега?

"Мало л' ти је? Остало ти пусто!
"Већ с' о туђе отимате царство.
"Видите ли, Бог вас не видио!
"Књига каже, на Урошу царство,
"Од оца је остануло сину,
"Ђетету је од кољена царство.
"Њему царство царе наручио
"На самрти, кад је починуо."
Кад то зачу Вукашине краљу,
Скочи краљу од земље на ноге,
Па потрже злаћена ханџара,
Да убоде свога сина Марка,
Бјежи Марко испред родитеља,
Јер се њему, брате, не пристоји
Са својим се бити родитељем,
Бјежи Марко око б'јеле цркве,
Око б'јеле цркве Самодреже,
Бјежи Марко, а ћера га краљу,
Док су трипут коло саставили
Око б'јеле Самодреже цркве,
Готово га бјеше сустигао,
Ал' из цркве нешто проговара:
"Бјеж' у цркву, Краљевићу Марко!
"Видиш, ђе ћеш данас погинути,
"Погинути од свог родитеља,
"А за правду Бога истинога."
Црквена се отворише врата,
Марко бјежи у бијелу цркву,
За њиме се врата затворила.
Краљ допаде на црквена врата,
По диреку удари ханџаром,

Из дирека крвца покапала,
Тад' се краље био покајао,
Те је ријеч био говорио:
"Леле мене до Бога једнога!
"Ђе погубих свога сина Марка."
Ал' из цркве нешто проговара:
"А чујеш ли? Вукашине краље!
"Ти нијеси посјекао Марка,
"Већ пос'јече Божјега анђела."
На Марка је врло жао краљу,
Те га љуто куне и проклиње:
"Сине Марко, да те Бог убије!
"Ти немао гроба ни порода!
"И да би ти душа не испала,
"Док Турскога цара не дворио!"
Краљ га куне, цар га благосиља:
"Куме Марко, Бог ти помогао!
"Твоје лице св'јетло на дивану!
"Твоја сабља сјекла на мејдану!
"Нада те се не нашло јунака!
"Име ти се свуда спомињало,
"Док је сунца и док је мјесеца!"
Што су рекли, тако му се стекло.

(Народна пјесма)

ПОГИБИЈА ЈАФЕР БЕГА ЧЕНГИЋА

Састали се у гори хајдуци
 У пролому где агују Турци,
 Пушке пуне оштре јатагане
 И причају за крваве дане
 За велике невоље и муке.
 Сашта који оде у хајдуке.
 Рече Стојан Ковачевић први:
 По турској сам загазио крви
 С Турцима се грдно завадио
 Ствар се наша брзином заплеће.
 Сви краљевци умирит' нас неће.
 Онда рече поп Јововић Лука:
 Мрк каурин и вођа хајдука,
 Неће мира с Турцима Јајоши
 Док отмемо села и вароши
 Сва ће Босна јечат' од плотуна
 Док се призна Невесињска буна.
 Онда редом причају остали
 Због чега су пушке докопали.
 Рече Ђулић-Булатовић Марко:
 Ја сам поша' путем наопако
 Прије буне и прије устанка
 Судбина је моја наопака
 Имао сам овце и катуне
 У магазе жита да ми труне
 Саме земље стотину дулума

Па побјегох од турског зулума
Од крвника Ченгић Јафер-бега
У све ногом ударих због њега.
Ископа ме сам га Бог убио
Два је моја брата погубио
Тијело им на ватру наложи,
Безисавник и отпадник божи
Браћу моју он ми је посјека
А ја им се на гробу зарека:
Даћу бегу главу откинути
Ил ћу и ја трећи погинути
За браћом ме срце моје боли
С бегом би се потревити воли
Да га сретем са ножем у руци
Но све благо што имају Турци.
Ил низ пушку да погледам њег
Онда да га сасијечем свега
Да му главу на Цетиње носим
Но сву Босну да орем и косим
Често на сан браћу моју виђам.
Тако мислим и тако предвиђам
Да им душа са земље не иде
Док крвника убјена виде
У то доба дознаше хајдуци.
Ево иду низ дуњалук Турци,
Ето отуд Ченгић Јафер-бега
И бегова двадесет уз њега.
И Турци ће испред саме ноћи
Тврди Поток на ћуприју проћи
Онда чета у засједу оде
Док ево ти бега и господе

А најпрви Ченгић на алату
Вас у срми и чистоме злату
Све му сабља око њега скаче
Носе Турци рајине хараче.
Носе главе ал' нијесу њине
Јер ће сваки данас да погине
Рече хајдук Булатовић Марко:
„Благо мени мила моја мајко.
Три године по горама скићем
И тревит' се не могу с Ченгићем
И данас ми испаде прилика,
Да опалим пушку на крвника
На Ченгића с ножем да полетим
Моје грдне ране да осветим
Но вас молим другови остали
Немој који пушку да опали
Докле моја не загрми на њ'га
Па ви ето осталије ага
Но ако ме мушка изда снага
Или би ме уграбио ага
Или би ме пушка преварила
Удри који мајка ве родила
Свакако се надам у побједу
И у вашу јуначку засједу
Нама Ченгић да неће умаћи
И ја ћу се одужити браћи".
У то доба наљегоше Турци
Склонише се за јеле хајдуци
Марко баци на сред пута грану
Сћућури се за њу и запану
Тада су га Ђућилом прозвали

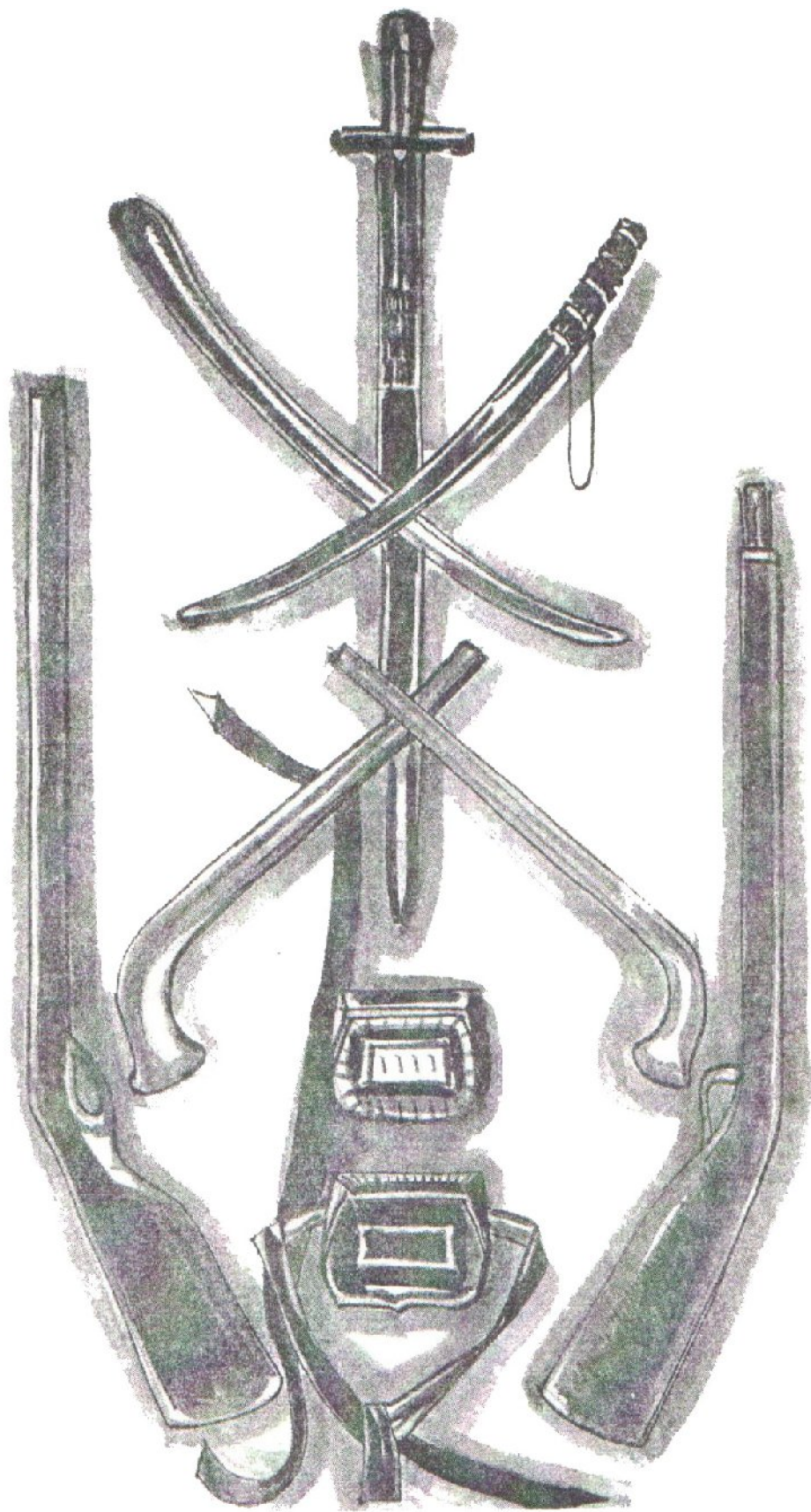
Чека бега на њ'га да опали
Ал се нешће јављати Ченгићу
Док му приђе пушки на грлићу
Могаше му зубе преброити
Али нешће бега уловити
Него на друм предањ га искочи
Те се с бегом погледа у очи
Да срамоту не понесе кући
Е је бега убио кријући
„Чекај беже, камо моја браћа?“
Зашто змију у очи доваћа
Али штаћеш док се Турчин снађе
Ђућиле га из кубура гађе,
Бег одлеће низ коња алата
Док му сину сабља иза врата
Но бег други ману по хајдуку
Осјече му иза шаке руку
Ал га хајдук са лијевом зграби
Од танку га оморику разби
Докле плотун јекну из засједе
Ко да земља бегове поједе
Незнадоше куд се који ђеде
Ту двадесет погибоше ага
Остадоше без коња и блага
Свијем главе вире из бисага
Попадали лешеви без глава
Направи се пољана крвава
У горама у тврдом потоку,
Ко но вуци кад покољу стоку
По овој босни настаде кукњава
На Цетињу пјесма и прослава

Кука Босна кука Невесиње
Весели се Ловћен и Цетиње
Но пошто се смирише устанци
Кућама се враћају јунаци
Куд ће јадан Ђућуловић Марко
Он у Босну не смије никако.
Од Турака старије крвника
У гору се сави Буковицу
Кућу гради оре поткутњицу
А пита га са Крнова вила
Окле ти је таква сабља била
Те корице има од седефа
На балачку љути лав зијева
На сабљи су два камена драга
Ваља сабља небројена блага
Или ти је дошла од мираза
Или си је добио од књаза
Или си је купио за благо
Ил некоме отео на драго?
Знаш ли вило окле ми је била
„Она ми је откинула крила”.
Два је моја брата погубила
Пошље ми је у крвника била
Ја је скидох с Ченгић Јафер-бега
С њом сам главу откинуо с њега
И од кад је дошла у Ђућила
Млогому је кућу раскућила.

НЕБЕСНА ЛЕТУРГИЈА

1

Хај, шта се оно чује из даљине:
Дал су вјетри, дал су вихорови,
Ил жуморе горе јаворове,
Ил са земљом трава разговара,
Ил пјевају на небеси звезде?

2

Нит су вјетри, нит су вихорови,
Нит жуморе горе јаворове,
Нит са земљом трава разговара,
Нит пјевају на небеси звезде,
Но служи се света литургија
У небесном царству Христовоме.

3

Службу служи Јован Златоусте
И са њиме три стотин владика,
Све владика земних мученика
И три хиљад часних свештеника,
Свештеника Божјих угодника.
Ђаконује ђаконе Стеване
И са њиме свети Лаврентије.
Свети Павле чита Посланије,
Свети Лука свето Вангелије,
Крсте држи царе Константине
А рапиде свети стратилати
Димитрије и с њим Прокопије,
Георгије и с њим Јевстатије
И остали многи стратилати.
Огањ носи Огњена Марија,
Тамјан пали Громовник Илија,
Свети Врачи помазују миром
А Крститељ водом покропљава.
Херувими поје Херувиду
А Цар славе сједи на престолу
Лицем својим небо осветљава.
С десна му је света Богомајка
Огрнута звјезданом порфиром,
Свети Сава жезал придржава,
А народа ни броја се не зна,
Више га је но на небу звјезда.
Измјешани свеци с анђелима
Па се не зна ко је од ког љепши.

4

Кад се света литургија сврши
Светитељи Христу прилазили
И пред њиме поклон учинили,
Најпоследњи светитељу Саво
И са Савом Срби светитељи.
Свети Саво метаније прави,
Ал се не шће светац да усправи
Већ остаде на земљи лежећи.
Тад прилази света Богомајка
Да подигне светитеља Саву,
Јер јој Саво Хилендар посвјети,
Ал се Саво диже на кољена
И даље се дићи не хоћаше
Већ остаде пред Христом клечећи.

5

Благи Христос Саву миловаше
Од милоште вако му збораше:
"Чедо моје Немањићу Саво,
Што си ми се тако растужио,
Што си ми се тако расплакао,
Никад тако ти плакао ниси,
Ниси тако плако за Косовом
Кад је српско потамњело царство,
Потамњело царство и господство.
Казуј мени, моје чедо драго,
Како стоји сада Србадија:
Како стоји вјера у Србаља,
Јесу л Срби кано што су били
Или су се Саво измјенили,

Поју ли ми многе литургије,
Дижу ли ми многе задужбине.
Кано некад у време Немање
И сина му светитеља Саве,
И славнога Милутина краља,
И Стевана милог ми Дечанца,
И Лазара мога мученика
И Милице славне Љубостињке,
Ангелине мајке Крушедолке,
И осталих цара и кнегиња,
Да л се и сад тако Бог пшоштује,
Да л Србијом свете пјесме брује,
Јеванђеље да л се моје шири,
Српска земља да л тамјаном мири,
Светли ли се образ у Србина
Пред људима и пред анђелима,
Великаши да л праведно суде,
Богаташи да ли милост дјеле,
Да л сусједа сусјед оправдава,
Да л нејаког јаки подржава,
Поштује ли млађи старијега,
Да л дјевојке држе дјевојаштво,
Да л попови по светињи живе,
Калуђери да л за народ клече
И да л греју пештере сузама
И за народ топлим молитвама.
Да ли народ недељу свјеткује,
Да л празником цркву испуњује?
Казуј мени, дични светитељу,
Српског рода други спаситељу,
Каква ти је голема невоља

Те ти рониш сузе низ образе,
Пјесму неба плачем завршаваш?"

6

Тад говори светитељу Саво:
"О Господе велики и силни,
Пред киме се тресу херувими,
Има л ишта теби непознато?
Та ти видиш срце у човјеку
И познајеш најтајније мисли.
Видиш црва под кором грмовом,
Под каменом гују отровницу,
На дну мора свако зрно пјеска.
Не могу се од тебе сакрити
Тамних људи тамна безакоња,
Због којих си на крсту висио;
Али твоја љубав све прекрива,
Из љубави незнаније јављаш,
Из љубави ти о знаном питаш,
Да ти кажем што ти боље знадеш."

7

"Нису Срби кано што су били.
Лошији су него пред Косовом,
На зло су се свако измјенили.
Ти им даде земљу и слободу,
Ти им даде славу и побједу,
И државу већу Душанове,
Ал даром се твојим погордише,
Од тебе се лицем окренуше.
Господа се српска изметнула,

На три вјере оком намигују,
Ал ни једну право не вјерују,
Православље љуто потискују.
Одрекли се српскога имена,
Одрекли се својих крсних слава,
Свеце своје љуто увредили.
А ко диже цркву задужбину,
Не диже је теби него себи.
Цркве дижу да их виде људи,
Цркве дижу, Богу се не моле,
Нит Божији закон испуњују.
Великаши правду погазили,
Богаташи милост оставили,
Не поштује млађи старијега,
Но се млађи паметнији гради,
Нит нејаког јаки подржава,
Већ га ломи док га не саломи,
Нит сусједа сусјед оправдава,
Већ се куне криво за неправду
Због блатњаве земље од аршина.
Свештеници вјером ослабили,
Калуђери посте оставили,
Нит дјевојке држе дјевојаштво,
Свилу носе, грехом се поносе,
Млади момци поштењу се смију,
А свој разврат ни од ког не крију,
Нити народ за недјељу мари,
Ни за празник ни обичај стари,
Нит празником цркве испуњује,
Празне цркве ка пећине пуне,
Празне душе, па празне и цркве;

Свуд се црни црно безакоње,
Стид ме једе и стид ме изједе,
Због гријеха народа мојега,
Што и мене држиш близу себе.
Зато плачем мој предраги Спасе,
Вјечност ми је кратка за плакање,
Волио бих и у паклу бити,
Само Срби Богу да се врате."

8

Мирно Господ саслушао Саву,
Па подиже своју свету главу;
И мислима небеса потресе.
Заблисташе муње и громови,
Надуше се гарави облаци,
Лед се просу о Петрову дану,
Сва побјеле земља Србинова,
Ка од губе губава гријешница.
Закукаше Срби у невољи,
Ал се живог Бога не сјетише,
Нити Бога ни својих гријеха.
А све Саво на кољена клечи,
Блиједо му лице од ужаса.

9

Тада Господ устеже облаке,
Да не падне киша ни росица,
Благо сунце у жар се обрати,
Сва сагоре земља Србинова,
Пресушише рјеке и потоци,
Прекапише дубоки кладенци.

Закукаше Срби у невољи,
Ал се живог Бога не сјетише,
Нити Бога ни својих гријеха.
А све Саво на кољена клечи,
Блиједо му лице од ужаса.

10

Тада Господ ваши попустио,
По воћу се ваши ухватише
Обрстише Ешљиве и јабуке,
Сасушише питоме воћњаке
По питомој земљи Србиновој.
Закукаше Срби у невољи,
Ал се живог Бога не сјетише,
Нити Бога ни својих гријеха.
А све Саво на кољена клечи,
Блиједо му лице од ужаса.

11

Тада Господ помор попустио,
Да помори и старо и младо.
Ударише љуте болезање,
Тесна гробља а мало гробара,
Гробарима отежаше руке.
Закукаше Срби у невољи,
Ал се живог Бога не сјетише,
Нити Бога ни својих гријеха.
А све Саво на кољена клечи,
Блиједо му лице од ужаса.

12

Тада Господ кризу попустио.
Пуна земља свакога обиља,
А сви вичу: нигдје ништа нема.
Закукаше Срби у невољи,
Ал се живог Бога не сјетише,
Нити Бога ни својих гријеха.
А све Саво на кољена клечи,
Блиједо му лице од ужаса.

13

Тад Сатану Господ одрјешио,
Из пакла га на Србе пустио,
Да до рока своју вољу врши,
И да чини што је њему драго,
Са државом и са српским тјелом,
Само да се не дотиче душе.
А Сатана војске подигао,
Од звјериња свога и људскога,
Све од самих Божјих противника,
И својијех једномишљеника,
Којих би се марва застидјела,
И вепрови дивљи посрамили.
Пакленим их огњем наоружо,
Повео их на земљу Србију.

14

Пљуну огањ из адових жвала,
Па запали кућу Србинову,
Све разгради што је саграђено,
Све прождера што је умјешено,

Све однесе што је изаткано,
Све разграби што је уштеђено,
Све раскући што је закућено,
Све попљува што је освећено,
А господу у окове веза,
Старјешине врже на вјешала,
Ил умори глађу у тамници,
Поби момке, зацрни ђевојке,
Згрчи мајке над кољевке празне,
Над кољевке празне и кржаве.
Још завеза језик у Србина,
Да не смије пјеват ни кукати,
Нити Божје име спомињати,
Нити брата братом ословити;
Још завеза ноге у Србина,
Да не смије слободно ходити,
Осим тамо куд га коноп води,
Коноп води или куда гони;
Још завеза руке у Србина,
Да не смије радити ван кулака,
Нити сјести, нити хљеба јести
Без сатанске горде заповјести,
Нити ђецу своју својом звати,
Нит слободно мислит ни дисати.

15

Тако ишло задуго земана
Док набуја земља Србинова
Од мртвијех српскијех тјелеса,
И од крви српских мученика,
Ка тијесто од јакога квасца.

Тад анђели Божји заплакали,
А Срби се Богу обратили,
Јединоме своме пријатељу,
Јединоме своме спаситељу,
Вишњем Богу светоме Сави.
Тад се Саво стресе од ужаса,
Скочи, викну иза свега гласа:
"Доста, Боже, поштеди остатак!"
Тад је Господ послушао Саву,
На српско се робље ражалио,
Те Србима гријехе опростио.

16

Засија се лице Србиново,
Зазвонише звона на весеље,
Замириса земља од тамјана,
Заблиста се Христова истина,
Зацари се милост и поштење,
Анђели се са неба спустише,
Па Србију земљу загрлише.

17

Хај, шта се оно чује из даљине?
То се опет служи литургија,
У небесном царству Христовоме.
Службу служи светитељу Саво,
И са њиме три стотин владика,
И три хиљад српских свештеника.
Ђаконује архиђакон Стево,
А са њиме ђакон Авакуме
Што на коцу за Христа пострада,

На баиру усред Биограда.
А цар славе сједи на престолу,
Док са земље грми ка олуја,
То Србија кличе - Алилуја!
Благо мајци која Саву роди
И Србима док их Саво води.

(Владика Николај Велимировић)

СЕСТРА БРАТА НА ВЕЧЕРУ ЗВАЛА

Сестра брата на вечеру звала
Ајде брате са мном вечерати
Не могу ти сејо вечерати
Ја сам синоћ у механу био
И с Турцима кавгу заметнуо
Убио сам јединца у мајке
А цар неће ни сребро ни злато
Већ он тражи у замјену главу.
Опет сестра брату говорила
Ајде брате самном вечерати
Сеја има до четири сина
Једнога ћу зате оправити.
Кад у јутро јутро освануло
Мисли мајка којегга ће сина
Радован јој прво радовање
Милован јој друго миловање.
Јово јој је књиге изучио
Симеун је најмлађи у мајке
Буди мајка Симеуна сина
Дик се срце синуло је сунце.
А Симеун мајци проговара
Не буди ме моја мила мајко
Ја сам ноћас грдан сан уснио
Ујаку ми крвави рукави
И кржаве руке до лаката.
Опет мајка говорила сину

Дик се срце синуло је сунце
Ујак тебе у сватове зове
Да му будеш ђевер уз ђевојку.
Диже мајка Симеуна сина
Опреми му госпоцко ођело
Опреми му вилена ђогина
Припаса му свијетло оружје.
Оде момче пољем пјевајући
Оста стара мајка плакајући.
Отуд иду три Турчина млада
Један Турчин тихо проговара
Вид'те браћо зорнога јунака
Други Турчин опет проговара
Како ће га прежалити мајка.
Трећи шути ништа не говори
Сабљом ману осјече му главу
Паде глава у зелену траву
Мртва глава језик проговара.
Ој Бога вам три Турчина млада
Дигни те ме са зелене траве
Метни те ме ђогу у торбицу
И шаљите мојој старој мајци.
Нек' јој моја мртва глава каже
Да не спрема сина у ђеверство
У ђеверство ујково невјерство.

РЕЦЕНЗИЈЕ

“Јелена” представља збирку пјесама које произноси народни гуслар нашега времена Ђорђије Копривица; она је састављена од пјесама најбољих пјесника јуначког епа. Пјесме су мелодијски једноставне т.ј. пјевају се на два - три тона; али садржајно - епски, лирски, драмски... Оне потресају душу из дубина, оне хране из висина, оне јој отварају широке хоризонте и далеке видике - и све то прати јек гусала, тог нашег старог инструмента кроз чије мелодије његов звонки глас казује јасно и разговетно, садржину која не оставља слушаоца равнодушним. Уз то тематика пјесама је вишеструко поучна, посебно у моралном смислу: *правда ако не врхуни она на крају ипак тријумфује!*

Димитрије Калезић

Имам обавезу, а и потребу да напишем „реч, две” о младом рапсоду, аеду, гуслару Ђорђију Копривици. На то ме подстиче више ствари: Као прво покривамо се, у свом завичају, па и у пребивалишту, истим парчетом неба. Једнако смо задојени епом и народним духом, звуком гусала и чудесним десетерцем, и шта више то ми је у неку руку „умно занимање” и морални задатак да у име народа ја као „многоимени појединац” изнесем на папир оно што се често бесједи. Знам да је вријеме „мајсторско решето” и да ће пречистити и овјекочевити сваког онога ко то заслужује.

Слушао сам од појединаца, из публике, и овакве бесједе; „Таман хоћах да за неко вријеме заборавим на гусле и гусларе, а изби као из земље овај црнокоси момак као искра из камена, или „као гуја испод капе” и неда ми мира”.

Мислим да ове речи говоре доста о младом Ђорђију као великом гуслару. Чар његовог појања је у снази и једноставности, у слободи казивања, без устаљеног правила или шаблона, али зато оригинално народног и народског израза. Он све изводи по вишим законима његове унутрашње енергије. Слушалац има осећај да више пјева небу него присутним, а све уз благи осмјех, ведар поглед, резак тон кроз који улива слушаоцу наду у веродостојност стиха.

Ја са правом могу да кажем да му струне одјекују као џефердар Мићуновић Вука, а глас се простире као слап набујале ријеке.

Његове грешке ближе су и милије слушаоцу од нечијих врлина и умећа. Ако се с правом каже да су гусле витешки и јуначки инструмент, онда су те речи сковане за овог пјевача. Можда би му најбоље пристајао Његошев стих: „Покољење за пјесму створено“, а ја ћу да завршим са народном изреком: „Ко ће боље. широко му поље“.

Алексић Славко

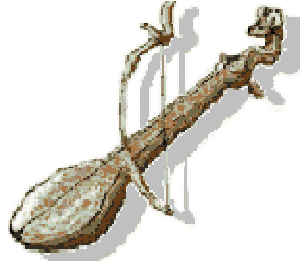
ГАЛЕРИЈА ГУСАЛА

Гусле, народни гудачки инструмент направљен од јаворовог ("гусле јаворове"), храстовог или другог дрвета - коју у Србији, Црној Гори, Херцеговини и Крајини имају једну, а у неким деловима Републике Српске имају више струна преко којих се превлачи гудалом - одиграле су велику улогу у нашој народној поезији.

Певач народних епских песама уз пратњу гусала - понекад и творац народних песама - познат је код нас, а и код других словенских народа (нпр. Чеха), од давнина. У време Стевана Првовенчаног гуслари се помињу као српски рапсоди на дворовима пољских краљева. За Стевана Првовенчаног каже Теодосије (13. век) да је "за столом развесељавао гуслама као што је обичај самодржаца."

Назив инструмента помиње се на нашем језику у једном документу из дубровачког архива (1547), писаном на италијанском језику, где је описан слепи гуслар и гуслање у Дубровнику.

Током 19. века код нас је превладао у књижевности и говору облик гуслар. У Караџићевом *Ријечнику* из 1818 године унесене су и речи: гуслање, гуслати, гусле - али се дуго чуло и гуслач. Народна епска поезија најчешће се пева уз гусле па је гуслар исто што и певач, то јест стваралац и преносилац народних песама, првенствено епских. Реч гуслар, сагледана у равнио етимологије, често се доводи у везу да речима: аед, бард, певач или рапсод. Међутим за разлику од канијих распода (у античкој Грчкој у до хомеровском периоду, певач -луталица који уз пратњу лире рецитије песме, нарочито епске и то у првом реду Хомерову *Илијаду* и *Одисеју*, аед, као и наш гуслар, сам саставља песме, генеалогiju и знање о обичајима и законском праву, коме су због његовог очаравајућег певања придаване надљудске моћи.

ЂОРЂИЈЕ ЂОКО КОПРИВИЦА

О СЕБИ

На овој страници имам прилику да кажем пар ријечи о себи, о моме поријеклу и мојој фамилији. Син сам Мирка Копривице и Милосаве (рођене Самарџић). По предању први Копривица је син чувеног српског јунака *Милоша Обилића* и ћерке *цара Лазара* и *царице Милице*. Данас је то бројно братство са преко 8500 душа.

Братство *Копривица* је кроз ова минута времена дало много признатих људи - сердара, барјактара, паметара, научних људи, бројних свештеника, епископа и једног патријарха, признатих, цијењених и призватих.

Ја сам рођен 21.02.1967 у мјесту Копривице (Бањани) у општини Никшић (Црна Гора) у бројној породици три сестре и шест брата. У мјесту гдје сам рођен осим гусала, двојнице и свирале других инструмената нема.

С гуслама сам почео да се дружим од пете године живота уз оца и своју старију браћу, који сви знају да пјевају уз гусле. **Његош** каже да су гусле јуначки разговор. За мене су гусле вјечити симбол борбе за слободу. И као што су наши Народни Гуслари прије више стотина година преносили славу српских јунака у борби са Турцима и потурицама, сигуран сам да ће у даклекој будућности гуслати и о временима овим звјерски окупирани српски народ. Гусле се чују и на Ловћену и на Златибору и на Романији, дакле свадјегде већ вјековима живи српски народ. Увјек када ми је тешко узимам гусле у руке па се разговарам.

У слободно вријеме радо одлазим код својих родитеља у Бањане, у свој омиљени град Херцег Нови, Херцеговину и љети посебно по вашерима на Романији.

О значају епских пјесама, и гусала говоре вјечите ријечи Владике Рада: "Ђе се гусле у кућу не чују, ту је мртва и кућа и људи". У данашње вријеме мали број Срба придаје довољно важности епским пјесмама и гуслама као једном од начина очувања наше културне баштине и националне свијести. Епске пјесме и гусле су те које величају врлине као што су чојство, храброст, јунаштво, достојанство,... а осуђују мане човјека (издајништво, кукавчилук и себичност...).

На основу тога и мојој дугогодишњој жељи ја сам уз помоћ мојих пријатеља испунио свој сан и 03.02.1997 год. основао "Школу гусала" са сједиштем у Земуну.

Основни циљ школе ја да научи оне који желе да гуслају и уз гусле пјевају, и такође и да се усавршавае већ оформиране гусларе, радећи на одклањању мана и у гуслању и у пјевању. Школа, ко и свака школа, има два полугодишта, и поред основног циља у програм је узврстила оживљавањеи његовање српске и црногорске историје, васпитавање у духу традиције нашег народа на примјерима хуманости, чојства, јунаштва и патриотизма. Посебна пажња посвећује се епској поезији, као и о избору пјесама и старих и нових. А то значи да се настава одржава и теоријски и практично.

Наставу поред мене држе др. Радован Биговић, професор Теолошког факултета у Београду, магистар Рајо Копривица и професор Славко Алексић, уз, као госте, истакнуте гусларе, пјеснике, књижевнике и рецитаторе.

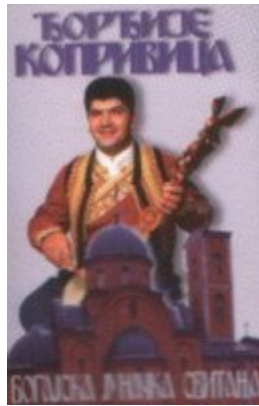
НАСЛОВНИЦЕ КАСЕТА

(Које је снимлио Б. Б. Копривица)

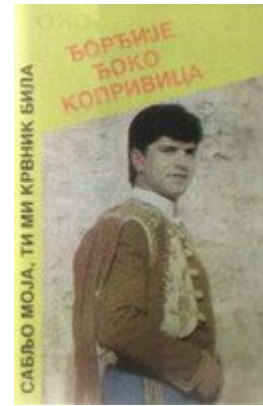

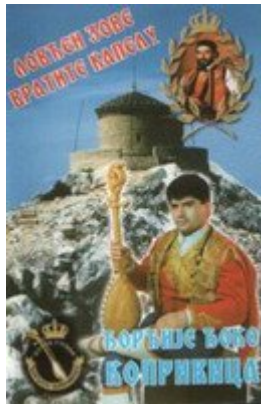
**Јелена
Бокељев Сан**

**Богајска јуначка свитања
Мајка Дивна**

**Сабљо моја, ти ми крвник
била**

**Ловћен зове вратите капелу
Кућа Петровића**

**Погибија попа Мила Јововића
Суђење Сердару Шћепану Радојевићу**

Огњен у Фочи

Повратак из Америке

Вук Караџић и Црна Гора

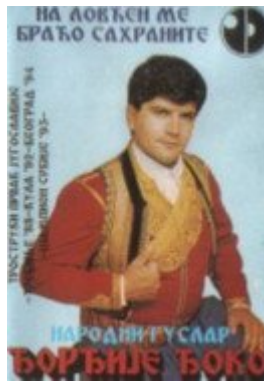
Коњиц – Страдање Срба

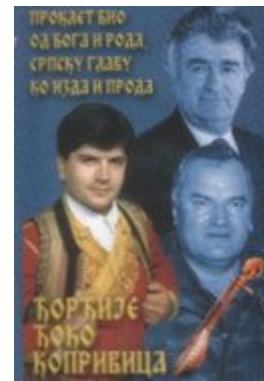
Тече крвава Дрина

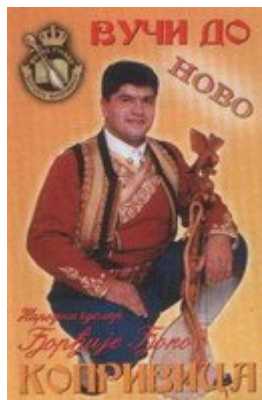
НАТО Крвожедници и Србија

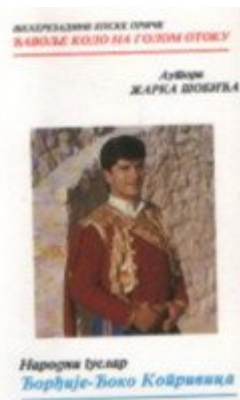
**На Ловћен ме браћо сахраните
Кућа Петровића**

**Проклет био од Бога и рода, Српску
главу ко изда и прода**

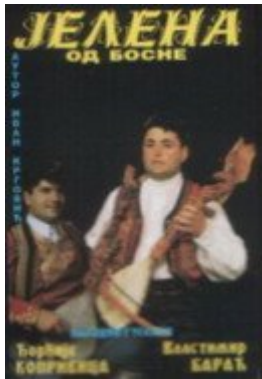
**Вучи До
Лука Филипов
Српски гуслар**

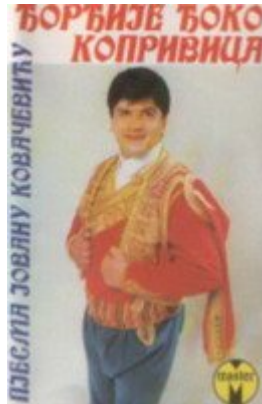
**Ђавоље коло на Голом
Отоку**

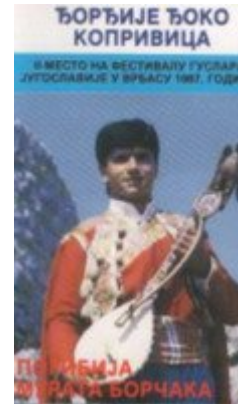
**Нови усјок
Удар Турака на Грахово**

Јелена од Босне 2

Пјесма Јовану Ковачевићу

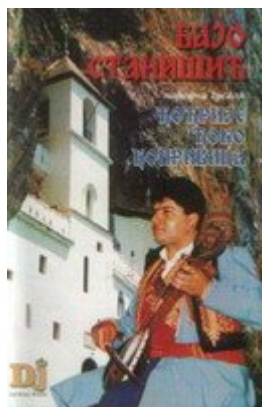
*Погибија Мурата Борчака
Бокељев сан*

*Повератак Дучића
Јован Дучић и Херцеговина*

*Ћетко Пејов Ераковић
Сестра брата на вечеру звала
Вила с Дурмитора*

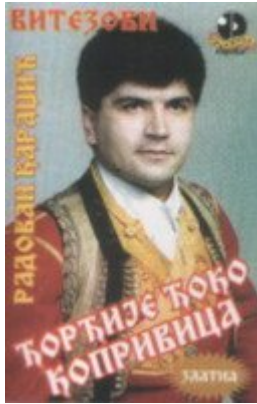
*Острошка трагедија
(Погибија Баја Станишића)*

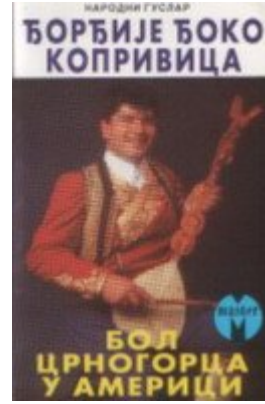
*Погибија Крста
Поповића*

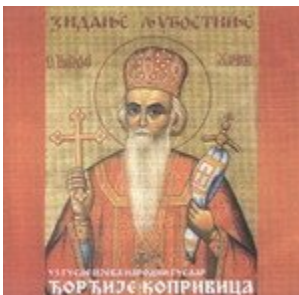
Пјесма војводи Раду Радовићу

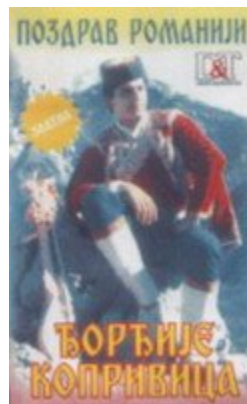
*Радован Караџић
Милош Обилић
Карађорђе
Божанствена земљо херцегова
Његош
Гаврило Принцип
Јанко Вукотић*

*Бол Црногорца у Америци
Пјесник и Вила
Црној Гори
Оливера
Херцеговачко робље*

Зидање Љубостиње

*Поздрав Романији
Јунак жали свога коња врана
Пивски војвода Лазар Сочица*

Изворне пјесме

Од Ножице до Берана

Изворне пјесме

Српске славске пјесме уз гусле

Изворне пјесме